

klas

Maandblad voor Onderwijs in Vlaanderen

Het huis van vertrouwen

KLASSE

Maandblad voor Onderwijs
in Vlaanderen
Uitgegeven door het Ministerie
van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs

Nr.41 / januari 1994

Redactie

Leo Bormans
Patrick De Busscher
Gaby De Moor

Redactiesecretariaat

Diana De Caluwé
Anny Lecocq

Foto's: Luc Daelemans

Cartoons: Dirk Vercampt

Vormgeving: Artefact, Leuven

Verantwoordelijke uitgever

Daniel Vandenberghe, bestuurs-
directeur, Algemene Onderwijs-
diensten en Voorlichting

KLASSE verschijnt tien keer per jaar
en wordt gedrukt op chloorvrij
papier.

Abonnement (10 nummers per
jaar): 300 fr. Overschrijven op rek.
091- 2203004-66 van Min. Vlaamse
Gemeenschap, Informatie en
Bibliotheek, Koningsstraat 71, 1000
Brussel. Vermeld «ABO KLASSE»

KLASSE

Koningsstraat 138 8ste verdieping
1000 Brussel

Tel. redactie 02-211 46 60
Tel. secretariaat 02-211 46 58
Tel. abonnementen 02-211 46 62
Tel. publiciteit 02-211 46 58
Telefax 02-211 46 61

GRATIS KENNISMAKING

Deze KLASSE komt gratis in de bus
van alle Vlaamse leerkrachten (en van
alle anderen die door het Departement
Onderwijs worden betaald). Meer
uitleg over de achtergrond van het
initiatief vindt u op p. 32-33. Het
adresbestand is dat van de wed-
dienst. Fouten of wijzigingen daar-
in moeten dus via de schooladmini-
stratie worden geregeld. Wie ook de
volgende nummers van KLASSE gra-
tis wil blijven ontvangen moet **niets**
ondernemen. Wie het blad thuis dub-
bel ontvangt of er geen interesse voor
heeft kan dat melden met de speciale
kaart die u in dit blad vindt. Voor
commentaar, voorstellen en verwen-
singen kunt u ons rechtstreeks con-
tacteren. U kent het adres.

IN DIT NUMMER

**Onderwijs scoort hoog voor
vertrouwen. VIZIER p. 4-11**

24-25

De praktijkschok

Elke leraar maakt een eigen evolutie door. De praktijkschok zorgt voor de eerste ontzuivering. Daarna stelt hij zich vragen om te kunnen overleven. Maar waar eindigt de groeipijn van het leraar-zijn?

26-27

Aids in de klas

Er zijn in België 630 seropositieve kinderen onder de 15 jaar geregistreerd. Sommigen zitten gewoon tussen andere leerlingen op school. Er is geen meldingsplicht. Welke voorzorgen kunnen scholen en leerkrachten nemen? Een onderzoek.

**Aan klagers geen gebrek.
p. 30-31**

En ook...

- **WITTE EN ZWARTE SCHOLEN.** Het nieuwe spreidingsbeleid. p. 12.
- **JOURNAAL.** Onderwijsactualiteit in vogelvlucht. p. 14.
- **KLASSE-IDEE.** De maandelijkse korf ideeën in het hart van dit blad. p. 15-21.
- **DE INFOLIJN.** Schrijven, bellen en antwoorden. p. 22.
- **SIGNAAL.** Tekens en signalen voor de onderwijspraktijk. p. 23.
- **COMMUNICATIE.** De nieuwe KLASSE voor alle leraars. p. 32-33.

4-11

Het huis van vertrouwen

Het onderwijs moet veel kritiek slikken maar voor velen blijft de school het huis van vertrouwen. Op dat vlak scoren wij veel hoger dan de andere landen. Een vergelijkend internationaal onderzoek over Vlaamse scholen, leerlingen en leraars.

13

Dichter bij de leraars

Nu het maatschappelijk debat over de eindtermen in het basisonderwijs erop zit, begint het secundair onderwijs eraan. Daar zullen de leerkrachten zelf nog sterker bij betrokken worden.

**Elke leraar voelt de
praktijkschok. p. 24-25**

28-29

Aanval op het wereldrecord zittenblijven

Een wereldrecord waar niet iedereen even fier op is: dat van het aantal zittenblijvers in Belgische scholen. Moet daar iets aan worden gedaan of blijven we op die eenzame hoogte zitten? Een strategie.

30-31

Klachten over de school

Er zijn klachten over een leraar, rapporten, schoolreizen, toezicht, het peil van de school... 71 teams in evenveel Vlaamse scholen gingen op zoek naar een strategie om die klachten aan te pakken.

De school: huis van ver

VIZIER

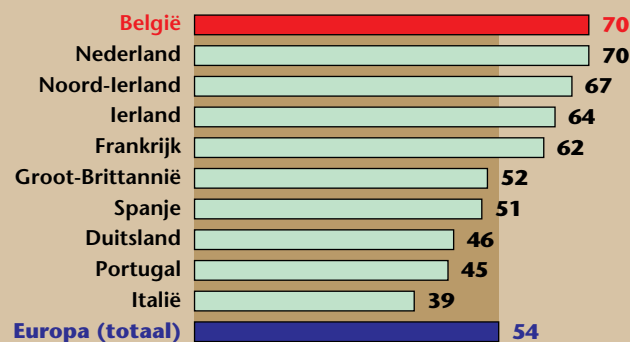
trouwen

In Vlaanderen is het vertrouwen in het onderwijs erg groot. Ruim 76 % van de ondervraagde 18- tot 75-jarigen hebben «veel» of «nogal veel» vertrouwen in ons onderwijssysteem.

In ons land ligt de school als huis van vertrouwen aan de kop van de Europese landen. In de grafiek bekijken we de houding van de jongeren apart. En ook daar is het vertrouwen groot: 70 %. Nederland deelt samen met ons de eerste plaats. In achtereenvolgens Noord-Ierland, Ierland, Frankrijk, Groot-Brittannië en Spanje hebben jongvolwassenen tussen 18 en 24 jaar minder vertrouwen in het onderwijs van hun land. In Duitsland en Portugal zakt dat vertrouwen onder de 50 %. Italië haalt amper 39 %.

DE VERTROUWENSMETER

Het aantal 18- tot 24-jarigen (in %) dat veel of nogal veel vertrouwen heeft in onderwijs.

Dat is een verrassende opsteker voor ons onderwijs want de laatste tijd sijpelt er nogal wat kritiek door in de media: demotivatie van leerlingen, veel zittenblijvers, de voortdurende vernieuwingen, burn-out van leraars enz. Maar in de ogen van de bevolking is de school «toch zó slecht niet» en zijn de leraars geenszins de kop van jut.

Dat staat in *De school op rapport*, een onderzoek dat het Vlaams onderwijs vergelijkt met het buitenland, meer bepaald de lidstaten van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). Voor het eerst worden daarin een aantal Vlaamse

(i.p.v. Belgische) cijfers vergeleken met de rest van de wereld.

Wereldrecords

Vlaanderen blijkt in één en ander koploper te zijn. Van de beroepsbevolking staat bij ons meer dan 6 % in het onderwijs. Iets meer dan 5 % daarvan is leraar. Dat is de absolute top op wereldniveau. Daarna volgen achtereenvolgens Denemarken, Finland, Frankrijk, Verenigde Staten en Australië met ongeveer 4 à 4,5 %. Sluiters zijn Duitsland, Spanje, Nederland en Japan met ongeveer 3 %.

Wij tellen in ons secundair onderwijs gemiddeld één personeelslid per acht leerlingen. Ook dat is een wereldrecord. Ten slotte halen 30 % van de Vlaamse gediplomeerden in de exacte wetenschappen een ingenieursdiploma. Dat is alweer een wereldrecord.

Zelfvertrouwen

Onderwijzers en regenten staan niet meteen aan de top als hun salarissen worden vergeleken met die van hun buitenlandse collega's al zitten ze boven het gemiddelde. Licentiaten daarentegen moeten enkel naar de rest van de Benelux opkijken.

Met het streven naar schoolautonomie volgen we de trend in de buurlanden. Ook daar staat het centrale gezag steeds meer van zijn bevoegdheden af aan de plaatselijke schoolbesturen. Dat is een blijk van wederzijds vertrouwen.

Ten slotte zijn er genoeg pieken in de grafieken waarin de vrij homogene kwaliteit van ons onderwijs goed naar boven komt. Leraars mogen met zelfvertrouwen leuterige kritiek op hun werk paretten.

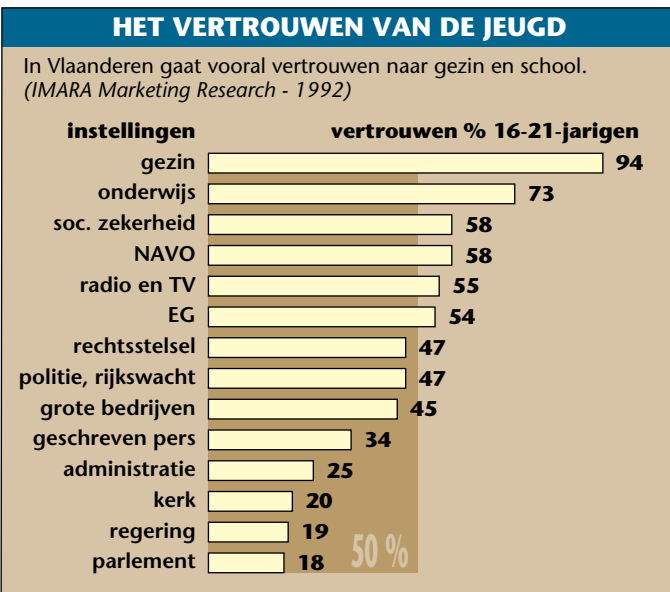
In dit VIZIER een kijk op het vertrouwen in ons onderwijs en de kwaliteit ervan. Hoe scoren onze leerlingen op internationaal vlak? En wat staat daar tegenover voor de leraar die het waar moet maken: zijn salaris, autonomie en werkomstandigheden? Een vertrouwelijk dossier. ■

Het gezin geniet bij de Vlaamse jongeren tussen 16 en 21 jaar het grootste vertrouwen. Maar ondanks alle verhalen over demotivatie en spijbelgedrag komt bij dezelfde jongeren het onderwijs meteen op de tweede plaats. Vóór radio en TV, de NAVO en de EG, politie, kerk, recht, regering en parlement.

Nr. 1: thuis en de school

Samen met het onderwijs (72 %) blijven de sociale zekerheid (66 %) en de EG (65 %) in de top drie van instellingen die in ons hele land het grootste vertrouwen genieten. Dat blijkt uit de bevraging van 18- tot 75-jarigen in 1981 en 1990. In sommige instellingen ging het vertrouwen erop achteruit: de politie (van 61 naar 51 %), de kerk (van 60 naar 49 %), het rechtsstelsel (van 54 naar 44 %) en het leger (van 41 naar 33 %). Vooruitgang boekten: de grote bedrijven (van 37 naar 49 %), de pers (van 33 naar 44 %), het parlement (van 34 naar 42 %) en de vakbonden (van 30 naar 37 %). Het vertrouwen in het onderwijs blijft op stabiele hoogte.

De Vlaamse cijfers wijken enigszins af van het Belgisch beeld. We bekijken daarvoor in de grafiek de resultaten apart voor Vlaamse jongeren tussen 16 en 21 jaar.

Vlaamse jongeren hebben een uitgesproken groot vertrouwen in het gezin (94 %). Maar op de tweede plaats volgt toch het onderwijs meteen vertrouwensscore van 73 %. Dat blijft hoog, ook als men vergelekt met de score van 76 % van de 18- tot 75-jarige Vlamingen.

Het lijkt ook niet in overeenstemming met de gegevens uit ander onderzoek over gedemotiveerde jongeren in het onderwijs of met het idee als zou een groot aantal jongeren veel kritiek hebben op het onderwijs.

De politieke instellingen komen er bij de 16-

21-jarigen niet zo goed uit. Opvallend bij hen is het lagere percentage (54 %) van het vertrouwen in de EG in vergelijking met 1990. In 1993 spreken slechts 19 % van hen hun vertrouwen uit in de regering en 18 % in het parlement. Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat ruim meer dan de helft van de ondervraagden totaal geen interesse hebben voor de politiek.

Als we deze Vlaamse cijfers naast een Europese vertrouwensschaal leggen valt op dat jongeren in Europa minder vertrouwen geven aan onderwijs (54 %) dan bij ons. Maar ze geven daarentegen een hogere score aan de EG, de administratie, de kerk en het parlement.

Verrassing

Prof. Frans Daems van de Universiteit Antwerpen is één van de onderzoekers van *De school op rapport*.

In de vertrouwensscore zit Italië op de zool van zijn laars.

DAEMS: Er is daar veel goede wil van de leraars maar ik merk toch een veel lagere professionaliteit op dan bij ons. Ze hebben er ook veel minder budgettaire mogelijkheden.

Italië is aan de sukkel. Sommigen praten over toestanden zoals in ontwikkelingslanden. Hoe zit dat bij ons?

DAEMS: Ik had zeker niet verwacht dat onderwijs bij ons zo hoog in de top zou staan. Dat is een verrassing met al die negatieve klanken over onderwijs. Maar ook de goede score van Nederland overvalt me. Nederland heeft een heel andere organisatiecultuur dan wij. Het heeft geen indeling in onderwijsnetten en het heeft een verschillend verzorgings- en ondersteuningssysteem. Intussen horen we er veel klachten over het gebrek aan discipline en groeit het aantal opgebrande leraars. En toch staat Nederland samen met België in de top-drie. Het is natuurlijk verleidelijk om te stellen dat het onderwijs een goed cijfer haalt omdat het vertrouwen in andere instellingen ontbreekt. Maar we hebben daar geen grond voor.

Uit het onderzoek bleek niet duidelijk of het ging over het vertrouwen in de instelling als

zodanig of in de leraar als individu.

DAEMS: Laten we het maar bij het geheel houden: de school, de leraars, de medeleerlingen... Ik zoek natuurlijk ook een verklaring voor dat vertrouwen. Soms heb ik het gevoel, maar ik heb er geen wetenschappelijke uitleg voor, dat het te maken heeft met *introspectie*. Als je terugdenkt aan je schooltijd ben je geneigd om vooral de positieve dingen naar voren te brengen. Je hebt er in ieder geval iets geleerd. Dat is de ervaring van de meesten toch. Wat je er niet of wat je er beter had kunnen leren, daar heb je vaak toch geen idee van. Onderwijs betekent voor de meesten trouwens meer dan les krijgen. Het is ook een sociaal gebeuren waarbij je samen met andere jonge mensen dingen meemaakt en ervaring opdoet.

Hoe hebben ze dat vertrouwen eigenlijk gemeten?

DAEMS: Met heel simpele meerpuntsvragen. Men vroeg aan een aantal mensen hun vertrouwen uit te drukken in termen van veel, nogal veel, weinig of geen vertrouwen. Dat is veelleer een simpele vorm van bevraging en het onderzoek zegt daarvoor niet alles. In het kader van het INES-project (*International Indicators and Evaluation of Educational Systems*) van de OESO onderzoeken we de zaak nu veel dieper. De verwachtingen van de mensen in onderwijs worden uitgesplitst in een aantal aspecten of domeinen. Eén van die domeinen bestaat uit de verschillende kennisgebieden. Een ander domein omvat de persoon van de leerkracht en hoe men hem waardeert. De resultaten worden in de loop van dit jaar verzameld en ze worden opgenomen in de derde OESO-uitgave van *Education at a Glance* die in 1995 verschijnt.

Aanmoediging

Gaat het om vertrouwen in de klaspraktijk?

DAEMS: Het vertrouwen van de mensen in onderwijs ontstaat wellicht uit de kern van het onderwijsgebeuren: het schoolwerk, de lessen, de toetsen, de overhoringen, het huiswerk... Misschien is het beleid te sterk bezig met structurele kwesties en heeft het te weinig oog voor wat zich in de kern van het onderwijsgebeuren afspeelt, namelijk het onderwijs geven zelf. Het werken aan de omgevingsfactoren is zeker belangrijk maar we moeten dat koppelen aan het centrale gegeven: dat wat de leraar in en met de klas doet. Hij kan het vertrouwen doen toenemen.

Dit pleit voor de individuele leraar.

DAEMS: Vaak moet de leraar zich aanpassen aan van boven opgelegde structurele maatregelen. Hij laat daar zijn ongenoegen over blijken, tot in het stadium van burn-out toe, terwijl hij eigenlijk intrinsiek een goede leerkracht is. Ik denk aan een concreet voorbeeld. Het is positief dat leraars betrokken worden bij de ontwikkeling van de eindtermen. Maar aan de andere kant mogen ze niet aan hun lot worden overgelaten als de eindtermen eenmaal in hun definitieve versie zitten. Want dan gaat men leraars belasten met taken die veelleer in het opdrachtenpakket zitten van de pedagogische begeleiding, de makers van de leerplannen en leermiddelen. De overheid wenst vaak terecht vernieuwing maar ze moet er zich voor hoeden niet al te veel alleen op de schouders van de individuele leraar te leggen. De leraars krijgen daardoor het gevoel dat ze overvraagd worden en verliezen hun vertrouwen. En de onderwijsklan-

ten zouden kunnen volgen.

De scholen krijgen toch al meer autonomie.

DAEMS: Beschikken over autonomie is prachtig. Maar de mensen die dat mogen uitvoeren moeten ook beschikken over de middelen, de ondersteuning en de deskundigheid om die operatie waar te maken op het niveau dat men van hen verwacht. Beleid of inrichtende machten en de schoolteams moeten een redelijke balans zien te vinden.

Is de school werkelijk een huis van vertrouwen?

DAEMS: De huidige en volgehouden uiting van vertrouwen is natuurlijk een aanmoediging voor de leraars en een ondersteuning voor de maatschappelijke herwaardering van het beroep. Je kan de school een huis van vertrouwen noemen omdat dat inderdaad blijkt uit de peilingen. Je krijgt de indruk dat de grote massa vertrouwen aan de school geeft. En je merkt dat het onderwijsbeleid op zijn beurt ook vertrouwen geeft aan de scholen want die krijgen steeds meer autonomie. ■

**Onderwijs scoort
beter dan politie,
kerk, gerecht,
regering en leger.**

School en gezin, daar kan je in Vlaanderen een huis op bouwen.

Vertrouwen berust onder andere op de kwaliteit van de leerprestaties. De Amerikanen willen zelfs weten hoe wij het aan boord leggen om zulke goede algebra-resultaten voor te leggen. In onderzoeken, onder meer het internationale OESO-rapport, spreken de experts zich trouwens vrij lovend uit over de kwaliteit van ons onderwijs. Ons systeem is weliswaar duur maar het heeft veel ambitie: de hele bevolking minstens tot 18 jaar degelijk opleiden en vormen. Ook dat is uniek in Europa.

Algebra voor Amerika

In verhouding tot de actieve bevolking hebben wij veel leerlingen en studenten. In Vlaanderen bedraagt het aantal voltijdse leerlingen en studenten meer dan de helft van het aantal leden van de actieve bevolking, terwijl dat in sommige landen nauwelijks meer is dan een derde.

Meer dan 58 % van het totaal aantal jongeren in Vlaanderen tussen 2 en 29 jaar zitten op school. In vergelijking met andere landen is dat een hoog percentage. Alleen Frankrijk doet beter. Nederland, Japan, Duitsland en Zwitserland sluiten in het toprijtje aan. Het invoeren van de leerplicht tot 18 jaar kan een verklaring zijn voor ons hoog participatiepercentage, samen met het succes van het kleuteronderwijs en de vrij open toegang tot het hoger onderwijs. In andere landen gaan bijvoorbeeld de kleuters pas naar school als ze 4 of 5 jaar oud zijn. In Vlaanderen volgen bijna 93 % van alle 3-jarigen en 97 % van alle 5-jarigen kleuteronderwijs.

Goed in wiskunde

Om een kijk te krijgen op de leerprestaties komen men in *De school op rapport* aandragen met een onderzoek over de gemiddelde leerprestaties wiskunde uit 1982. De vragen peilden naar vaardigheid in o.a. rekenkunde (b.v. breuken), algebra (b.v. vergelijkingen), meetkunde (b.v. coördinaten), beschrijvende statistiek (b.v. steekproeven) en metingen (b.v. berekenen van oppervlakte). In een twintigtal landen werden meerkeuzevragen afgenomen bij o.a. een steekproef van 13-jarigen en een deel van de leerlingen laatste jaar secundair onderwijs waar wiskunde een belangrijk deel uitmaakt van het leerprogramma. De samenstellers geven toe dat dit een zwakke schakel is, te wijten aan de beperkte beschikbaarheid van internationaal vergelijkbaar onderzoek. De mogelijke verschillen met een onderzoek dat nu aan de gang is, zouden echter gering zijn. We onthouden het volgende. Vlaanderen bevindt zich bij de 13-jarigen zowel voor rekenkunde als voor algebra in de kopgroep, samen met o.a. Nederland, Frankrijk en de Franse Gemeenschap. Dat we zo goed zijn voor algebra intrigeert zelfs de Amerikanen. Voor meetkunde scoren we minder goed, evenals voor beschrijvende statistiek en metingen. Die uitslag moeten we nuanceren. De leerplannen verschillen immers enorm. Statistiek stond toen niet in ons leerplan voor de getoetste leeftijdsgroep.

Competitie

PROF. JOHAN HEENE, Universiteit Gent, is één van de onderzoekers i.v.m. de kwaliteit van ons onderwijs.

Hoe scoort Vlaanderen internationaal?

HEENE: Het onderwijs en de leerresultaten in Vlaanderen behoren tot de *gegoede middenstand*. We hebben een hele weg afgelegd. De afgelopen 20 jaar maakten we ons los van het Frans model, waarbij alles zeer centraal bepaald werd. Nu evolueren we meer naar het Angelsaksisch-Scandinavisch model waarin de school meer bepaalt wat en hoe er geleerd wordt. Hierdoor kunnen er grote verschillen ontstaan tussen de scholen. Niet alle scholen scoren even goed. De leerprestaties kunnen van school tot school verschillen. Dezelfde leerling zal in school x prima resultaten behalen en in school y met een zwak rapport naar huis gaan.

Wat kunnen we daaraan doen?

HEENE: We mogen niet blijven steken in een grijze middelmaat. Hoewel er geen reden tot paniek is kan het per school toch hier en daar beter. Daarbij zie ik niet meteen een rol voor de individuele leraar. Ik pleit voor een lokaal schoolbeleid dat het profiel van de school bepaalt en de doelstellingen die ze moet nastreven. Als een school een vrij homogene instroom heeft en toch maar gemiddeld scoort is ze in Vlaanderen naar verhouding een zwakke school. Elke school moet haar affiche opstellen die bepaalt hoe goed ze kan zijn en ook duidelijk maakt op welk soort clientele ze mikt.

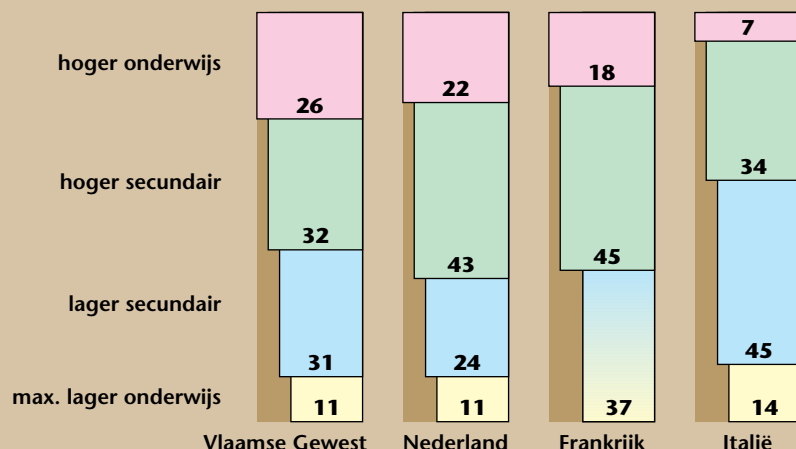
Zit daar een evolutie in?

HEENE: We hebben twee bewegingen. De centrale beweging met de eindtermen geeft minimum-garanties voor het niveau van de scholen. De beweging vanuit de autonome school mikt meer op het eigen inhoudelijke profiel van de school. Dat is meer dan het beschikbaar stellen van een refter of een sportzaal. Op basis van de affiche die ze uithangt tracht de school haar doelpubliek te recruter. We behouden dus uit traditie een behoorlijk stuk competitie tussen de scholen.

WELKE DIPLOMA'S IN DE KAST?

In de scholingsgraad van de bevolking van 25 tot 34 jaar scoort het Vlaams Gewest zeer goed voor het aantal gediplomeerden hoger onderwijs.

in percentages

De Vlaamse jeugd rekt goed.

Meer vrouwen

In de grafiek zien we dat de Vlaamse bevolking tussen 25 en 34 jaar relatief hooggeschoold is doordat vrij velen een diploma van hoger onderwijs behaalden (26 %). Maar het aantal lager geschoolden in het Vlaams Gewest is ook hoog: 31 % van de 25- tot 34-jarigen hebben enkel een diploma van het lager secundair onderwijs als hoogst behaalde diploma; 11 % geraakte alleen aan een getuigschrift lager onderwijs. In vergelijking met andere landen speelt het hoog aantal leerlingen met vertraging Vlaanderen parten. Vlaamse jongeren hebben gemiddeld meer schoolachterstand dan de buitenlandse scholieren. Hierdoor vergroot de kans dat ze het onderwijs verlaten zonder het overeenkomstige diploma te behalen. Bovendien is de leerplichtleeftijd in België tot in 1983 op 14 jaar gebleven. Daarentegen kenden andere landen al langer een leerplicht tot 15 of 16 jaar. Velen verlieten bij ons het onderwijs zelfs nog voor ze het getuigschrift van het lager secundair onderwijs behaalden.

Vrouwen zijn oververtegenwoordigd bij de ongeschoolden en de afgestudeerden van het hoger onderwijs van het korte type. Ze zijn daarentegen ondervertegenwoordigd bij de universitair geschoolde bevolking. Maar daar komt verandering in. Terwijl in 1989 33 % van de vrouwen in Vlaanderen een diploma behaalden aan het hoger onderwijs van het lange type en de universiteit is dat in 1991 gestegen tot 40 %.

Ingenieurs te koop

PROF. VAN DAMME, KU Leuven, onderzoeker voor dit onderdeel van *De school op rapport*: «Met de beschikbare gegevens kunnen wij niet schatten hoeveel leerlingen nu met succes het secundair onderwijs verlaten in Vlaanderen. Men kent wel de totale aantallen kwalificatie- en andere getuigschriften. Maar men is er nog niet in geslaagd om per leerling aan te geven welke getuigschriften hij

behaalde. Ik stel dus een gebrek vast aan informatie. Er is in Vlaanderen geen enkele dienst die van de overheid de opdracht heeft gekregen om ook bijvoorbeeld de vertraging in het hoger onderwijs in kaart te brengen.»

Intussen moet Vlaanderen handigheidjes uithalen om internationale vergelijkingen over het tertiair of hoger onderwijs mogelijk te maken. We hebben namelijk een drieledige indeling in hoger onderwijs van het korte type en het lange type en universitair onderwijs. De OESO vraagt met een tweeledige indeling te werken. Daarom beslisten de samenstellers van *De school op rapport* voor het *universitair niveau* het lange type bij de universiteiten te voegen. Van de referentiegroep van het aantal 22-jarigen bedroeg in 1988 het percentage in Vlaanderen op universitair niveau gediplomeerden zowat 11 %. (7,7 % aan de universiteiten en 3,2 % in het lange type). Er zijn opmerkelijk meer mannen dan vrouwen. Een verklaring? In ons lange type zitten onder meer de industrieel ingenieurs en het economisch hoger onderwijs. De meisjes zijn daar voorlopig ondervertegenwoordigd. Binnen de universiteiten is de verhouding meisjes-jongens evenwichtiger. In OESO-verband is het totale Vlaamse percentage zwak te noemen. Canada, de Verenigde Staten en Japan behalen een dubbel zo hoog percentage. Maar er blijven vraagtekens over wat *universitair* onderwijs nu precies inhoudt.

PROF. VAN DAMME: «We verschijnen in de internationale statistieken met een wereldrecord voor het aantal ingenieurs, burgerlijk en industrieel ingenieurs samengeteld dus. Maar voor 1990-91 staan we niet meer aan de top. Twee landen staken ons voorbij. We tellen in elk geval een vrij groot aantal gediplomeerden in de exacte wetenschappen. Of dat een bewijs is voor de kwaliteit van ons onderwijs? Vlaanderen opteerde om in het lange type vooral de *harde sector* onder te brengen. De *zachte sector* zit in het korte type. Dat zegt niet alles over de onderwijskwaliteit, wel over onze waardenschaal.» ■

Ons Vlaams onderwijs behoort tot de gegoede middenstand

HET ONDERZOEK

Voor de eerste keer treedt het Departement Onderwijs met een dergelijke publikatie naar buiten. Het project is een samenwerking tussen het departement en vier universiteiten in het kader van het internationaal INES-project (*International Indicators and Evolution of Educational Systems*). In *Education at a Glance*, een publikatie van de OESO, worden alleen *Belgische* cijfers opgenomen omdat deze internationale organisatie alleen staten erkent. In sommige gevallen is de voorstelling van een gezamenlijke Belgische onderwijsstand mogelijk. In andere dan weer niet. Het secundair onderwijs in Wallonië bijvoorbeeld is opgesplitst in 2 x 3 jaar. In Vlaanderen is dat 3 x 2 jaar. Praten over *lager* en *hoger* secundair onderwijs in België is bijgevolg verwarrend.

De school op rapport is een zoektocht naar het eigen profiel van het Vlaams onderwijs met daarenboven recentere cijfers dan in de OESO-publikaties. Het boek is een eerste vingeroefening want er bestaat nog te weinig eigen Vlaams onderwijsonderzoek. Daarom is het ook een uitnodiging bij ons een spoor te trekken om de nodige cijfergegevens te verzamelen. Zo kan men op een meer betrouwbare basis een maatschappelijke discussie over het Vlaams onderwijs openen.

De school op rapport - 154 p. - 480 fr. - Uitgeverij Pelckmans - Kapelsestraat 222 - 2950 Kapellen - klantendienst ☎ 03-664 53 20

In Vlaanderen is de verhouding tussen het aantal leerlingen en het aantal personeelsleden 18:1 in

Hoe groot

het kleuter- en 14:1 in het lager onderwijs. Voor het secundair onderwijs noteren we een verhouding van ongeveer 8:1. In vergelijking met Nederland (20:1) en Engeland (17:1) is dat laag. Hieruit mag men echter niet afleiden dat er gemiddeld 8 leerlingen in een klas zitten. Dat zou een misverstand zijn. Maar in welke omstandigheden maken de leraars het vertrouwen in het onderwijs dan wel waar? Verdienen ze meer of minder dan elders? En hoeveel beslissingsmacht heeft de eigen school?

is uw klas?

«Ik ken nauwelijks taalleraars die minder dan 20 leerlingen voor zich zitten hebben. Uit de grote stedelijke agglomeraties bereiken me berichten dat klassen van rond en zelfs boven de 30 normaal geworden zijn.» Mark Maes, voorzitter van de Vereniging voor Leraren Nederlands van het Gemeenschapsonderwijs (VLENEGO) fronsst zijn wenkbrauwen bij de leerling-leerkracht verhouding van 8:1 in de secundaire klassen.

«Is dat geen schoolvoorbeeld van hoe lieg ik met statistieken?», vragen die mensen zich af.

PROF. JAN VAN DAMME, KU Leuven: «Men tracht op internationaal niveau gegevens te vergelijken. Maar men is beperkt door de beschikbare informatie in elk land. Voor de verhouding leerling-leerkracht hebben we geput uit de informatie die het Departement Onderwijs ons ter beschikking stelde. We kregen, dus ook voor het secundair onderwijs, het totaal aantal onderwijzend personeel dat betaald wordt door het departement, uitgedrukt in voltijdse equivalenten. Dat zijn de *budgettaire* ambten. We zouden graag het precies aantal *organieke* ambten weten, het aantal leraars dat werkelijk voor de klas staat. Nog beter zou zijn per school het aantal leerlingen en het aantal leraarsambten omgerekend in voltijdse banen. Pas dan kunnen we een juistere verhouding berekenen. Hoewel, een *klas* omlijnen is nu ook weer geen eenvoudige opdracht. In de statistieken die we nu

konden gebruiken, zijn ook de gedetacheerden meegerekend en iedereen die voor om het even welke reden ter beschikking werd gesteld. Maar zelfs als we met het verschil tussen budgettaire en organieke ambten rekening zouden houden, krijgen we nog relatief veel onderwijzend personeel op het uitkomstenblad.

Wat zeggen die cijfers over de klaspraktijk?

VAN DAMME: Het huidige cijfer van de leerling-leerkracht verhouding zegt niet wat het gemiddelde aantal leerlingen per leerkracht is. Het geeft veeleer aan per hoeveel leerlingen het departement een onderwijzend personeelslid bezoldigt. In ons land wordt haast iedereen met een onderwijsfunctie door de overheid betaald. Dat is niet het geval in alle landen.

Les krijgen en geven

Al onze schoollopers vragen natuurlijk ook veel personeel.

VAN DAMME: In Vlaanderen bedraagt het juiste percentage tewerkgestelden in de onderwijssector 6,1 % van de beroepsactieven, tegenover rond de 3 % in Duitsland, Spanje, Nederland en Japan. Uit de statistieken blijkt ook dat Vlaanderen tot de landen behoort waar er een sterk overwicht is van het onderwijzend personeel ten opzichte van o.a. het administratief personeel. Ten slotte vermelden we dat meer dan 8 % van de beroepsactieve vrouwen in Vlaanderen een onderwijstaak vervullen, terwijl het percentage bij de mannen ongeveer de helft daarvan bedraagt.

Veel volk op onze scholen dus, zowel groten als kleinen.

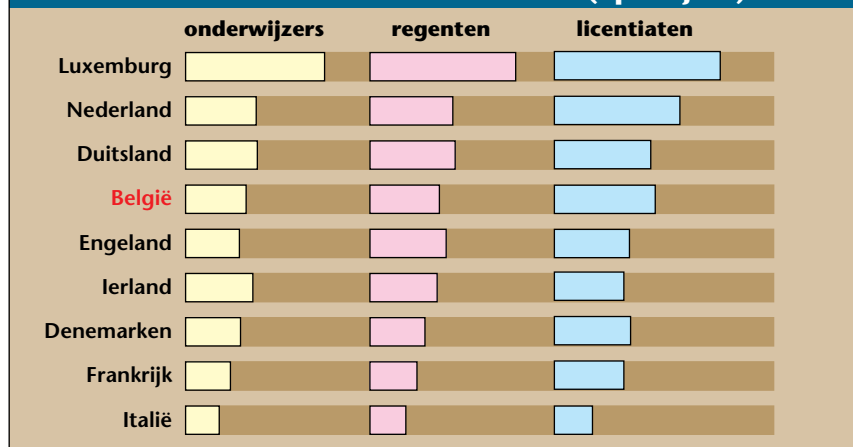
VAN DAMME: Grosso modo kan je bij ons zeggen dat voor een klas in de lagere school ongeveer 1 leerkracht nodig is om gedurende 1 week 28 lestijden te geven. In het secundair volgen scholieren minstens 32 lestijden, sommigen tot 36. Het aantal lessen dat een leraar per week geeft varieert een beetje maar dat ligt toch om en bij de 20 à 22. Algemeen gesteld, in het secundair onderwijs is anderhalve leerkracht nodig om gedurende een week les te geven aan een klas. In Nederland heb je voor diezelfde opdracht slechts ongeveer 1 leerkracht nodig. Onze leerlingen volgen relatief veel les en onze regenten en licentiaten geven relatief weinig les.

De portemonnees

De salarissen van de Belgische onderwijzer en regent liggen duidelijk onder die van de Luxemburgse, Nederlandse en Duitse collega's maar boven die van de Franse. De Belgische licentiaten verdienen meer dan de Britse, de Deense en de Duitse maar ze kunnen niet op tegen de dikte van de Nederlandse en vooral de Luxemburgse portemonnees.

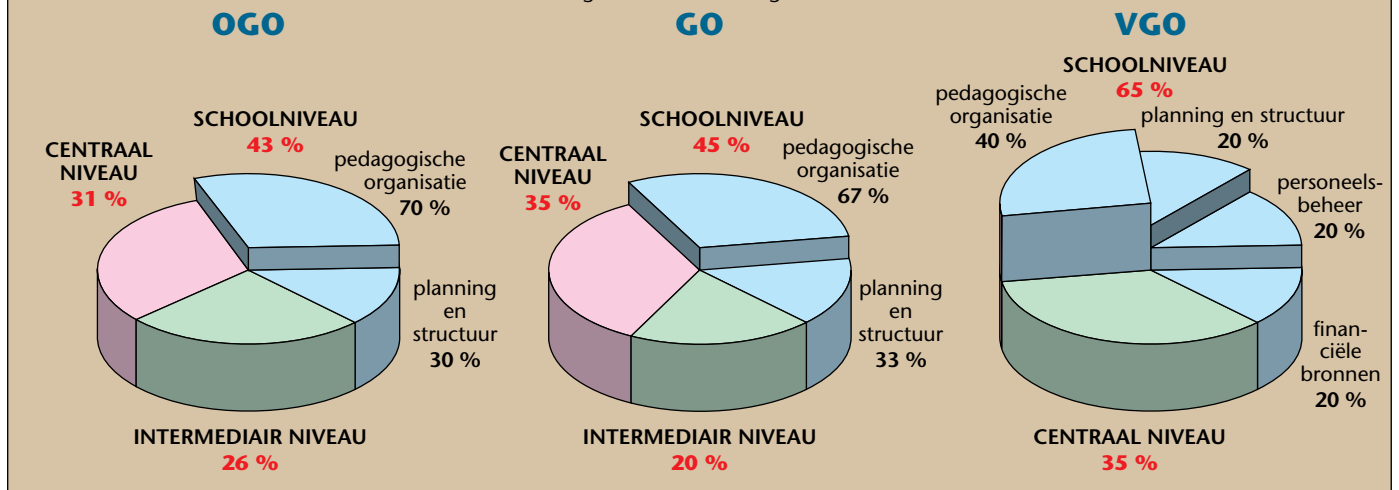
Hiernaast vergelijken we het bruto-salaris (zonder sociale zekerheids- en pensioensbijdrage) van een onderwijzer, een regent en een licentiaat op 46 jaar, uitgedrukt in *koopkrachtpariteiten* (KKP). Die worden bepaald door de kostprijs van een pakket goederen en diensten in de verschillende landen. Sinds 1986, het referentiejaar, hebben verscheidene landen de salarissen in het onderwijs aangepast. Het loonvolume is veranderd maar de onderlinge verhouding tussen de landen

HET SALARIS VAN LEERKRACHTEN (op 46 jaar)

DE VINGER IN DE SCHOOLPAP

Hoeveel beslissingsmacht heeft de eigen school in elk net?

blijft dezelfde. Door de hoge kosten van het levensonderhoud in Denemarken hebben de Deense leerkrachten een lagere koopkracht dan de Belgische leerkrachten. Ook de Duitse licentiaten verdienen meer ECU's maar ze hebben dezelfde koopkracht als hun Belgische collega's.

Solo gaan

Steeds meer krijgen de schoolbesturen beslissingsmacht om kwaliteit aan vertrouwen te koppelen. Het centrale gezag trekt zich geleidelijk terug. Autonomie, decentralisatie, deregulering en responsabilisering heet het in het jargon. Deze operatie schijnt te lukken maar tussen de netten zijn er verschillen. En sommige scholen voelen zich wel wat onzeker om solo te gaan. Hoe is de toestand?

Anderhalve leraar per klas in het secundair.

In het gemeenschapsonderwijs (GO) worden 45 % van de beslissingen op schoolniveau genomen. Op een meer centraal niveau beslist de ARGO voor 35 %. De intermediaire lokale schoolraden nemen 20 % voor hun rekening. Deze toestand is te vergelijken met het officieel gesubsidieerd onderwijs (OGO). Daar hebben de centrale koepels OVSG en CVPO voor 31 % een vinger in de schoolpap, de intermediaire gemeente-, stads- en provinciebesturen voor 26 %. In het vrij gesubsidieerd onderwijs (VGO) ontbreekt het intermediair niveau. Vanuit het centraal Nationaal Secretariaat voor het Katholiek Onderwijs (NSKO) worden 35 % van de beslissingen gestuurd. Het grootste deel (65 %) wordt beslist op schoolniveau.

PROF. ARNO LIBOTTON, VU Brussel en medewerker aan *De school op rapport*: «In het officieel gesubsidieerd onderwijs en het gemeenschapsonderwijs hebben de autonome beslissingen van het schoolbestuur uitsluitend te maken met pedagogische en structurele organisatie. Enkel in het vrij gesubsidieerd onderwijs beslissen de schoolbesturen ook over personeelsbeheer en het gebruik van financiële middelen. Traditioneel werkte het vrijer net al autonomer omdat de inrichtende machten

dichter bij de plaatselijke school staan. In het gemeenschapsonderwijs is de evolutie naar meer zelfstandigheid nu ook versneld met de oprichting van de ARGO en de lokale schoolraden.

Is meer autonomie een garantie voor kwaliteit?

LIBOTTON: Solo gaan vereist een andere beleidscultuur. Ik ken directies die liever onderrichtingen vanuit een centrale overheid krijgen. Ze voelen zich daarbij het veiligst. De verst doorgedreven vorm van autonomie is: zoek het nu maar zelf uit. Dat schrikt sommigen af.

Wat is minimaal nodig opdat een school autonoom kan functioneren?

LIBOTTON: Er moet een evenwicht komen tussen de overblijvende centrale richtlijnen van de overheid en de autonoom opgestelde richtlijnen van het lokaal schoolbestuur. De beide niveaus moeten over enkele jaren op elkaar afgestemd raken. Daarom besteedt men in de navorming voor directies zoveel aandacht aan beleidsvaardigheden en -inzichten. Maar het zal waarschijnlijk wel een generatie duren eer de autonomie in alle netten echt functioneel is. Intussen moeten we ook nog de ouderparticipatie concreter uitwerken. Het dichterbij de school brengen van de besluitvorming is in elk geval een trend die zich ook in onze buurlanden doorzet.» ■

UW RAPPORT

Voor uw kijk op het vertrouwen in en de kwaliteit van ons onderwijs staat de dialoog open. Wij sturen uw bevindingen door aan de samenstellers van het onderzoeksrapport. *KLASSE - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel*

Waar zijn die klassen van acht leerlingen dan?

Deze maand starten in vijf gemeenten gesprekken tussen de plaatselij-

ke schoolnetten om de migrantenleerlingen in het basisonderwijs evenwichtig te spreiden. Dit overleg is een experimenteerproject van de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR). Volgend schooljaar zullen alle inrichtende machten in gebieden met veel migrantenleerlingen het non-discriminatiebeleid in

NON-DISCRIMINATIE

het basisonderwijs toevoegen. De VLOR zal dan ook met experimenten starten in het secundair onderwijs. Daar zal het spreidingsbeleid algemeen zijn in het schooljaar 1995-1996.

Witte en zwarte scholen

Migrantenkinderen zijn vooral te vinden in bepaalde wijken en scholen. Zo ontstaan *concentratiescholen* met een bevolking van meer dan 50 % migrantenkinderen. Sommige «witte scholen» weigeren migrantenkinderen in te schrijven in naam van artikel 17 dat vrijheid van onderwijs garandeert. De evenwichtige spreiding van migrantenkinderen is een netoverschrijdend probleem.

Neem bijvoorbeeld een gemeente in Vlaanderen met meer dan 10 % migranten jonger dan 12 jaar. Op de elf lagere scholen zijn er zes zonder één enkele migrantenleerling. Eén school heeft er meer dan 50 %. Een ander voorbeeld. Een wijk in een stad heeft twee basisscholen. De ene school heeft geen migrantenkinderen, de andere vandaag 55 % en vorig schooljaar 50 %. Er kwamen geen migranten bij maar andere leerlingen verlieten de school.

Deze voorbeelden illustreren twee mogelijke vormen van discriminatie: aan de schoolpoort en binnen de school. Beide vormen kunnen tot gevolg hebben dat grote groepen leerlingen, zowel Vlamingen als migranten, niet langer krijgen waarop ze recht hebben: onderwijs dat hen de best mogelijke kansen biedt.

Kan een school migranten weigeren?

Elke school een code

Steeds meer stemmen gingen op om samen te zoeken naar middelen om het tij te keren. Na overleg tussen de onderwijsminister en de verschillende onderwijsnetten, ARGO, OVSG, CVPO en NSKO, kwam aan het eind van vorig schooljaar in de Vlaamse Onderwijsraad een gemeenschappelijke non-discriminatieverklaring tot stand. De onderwijsminister en de onderwijsnetten engageerden zich om samen een non-discriminatiebeleid te voeren in het onderwijs. Daarom zullen alle scholen een non-discriminatiecode uitwerken. Elke school legt daarin vast dat ze niet zal discrimineren als ze leerlingen inschrijft. Ze engageert zich om onderwijsmethoden en leerinhouden ook af te stemmen op de belangstelling, ervaringen en leefcultuur van de migrantenkinderen, de zogeheten *doelgroep leerlingen*. Dat zijn leerlingen van wie de grootmoeder langs moederszijde niet in België geboren is en geen Belgische of Nederlandse nationaliteit heeft en van wie de moeder ten hoogste tot 18 jaar onderwijs genoten heeft. Het schoolwerkplan besteedt bijzondere aandacht aan de taalverwerving van anderstalige leerlingen. Probleemsituaties met een raciale inslag worden professioneel aangepakt. Het schoolreglement en het schoolwerkplan omschrijven ongewenst gedrag en taalgebruik zoals discriminerende grappen of opmerkingen, het verspreiden van materiaal dat discriminerend is of daartoe aanzet. Alle leden van de schoolgemeenschap moeten deze regels respecteren. De onderwijsnetten stellen elk voor hun scholen een modelcode voor. Maar in de lijn van de autonomie mag elke inrichtende macht een eigen code uitwerken.

Geen volksverhuis

Per school of vestigingsplaats bewaakt een *vertrouwenpersoon* de toepassing van de non-discriminatiecode. Hij behandelt onder meer klachten. Hij kan desnoods een beroep doen op de *bemiddelings- en beoordelingscommissie* die wordt opgericht in de VLOR en die alles in goede banen moet leiden.

In gemeenten met veel migranten zullen de lokale inrichtende machten netoverschrijdend overleggen over een evenwichtige spreiding. De overeenkomsten omvatten alle scholen en vestigingsplaatsen in de gemeente. Er is dus geen sprake van een vestigingsplaats als «witte school» te behouden. Scholen die zich niet aan de afspraken houden riskeren een sanctie. Hun werkingsmiddelen kunnen zelfs helemaal ingetrokken worden. Maar daartoe moet eerst de schoolpactwet worden aangepast.

De evenwichtige spreiding wordt geen volksverhuis. In elke gemeente wordt overeengekomen vanaf welk percentage in de schoolbevolking migrantenleerlingen gespreid worden over andere scholen. De overeenkomst geldt voor vijf jaar. Concentratiescholen die wegens het spreidingsbeleid leerlingen verliezen krijgen garanties. Voor de duur van de lokale overeenkomst behouden ze bijvoorbeeld een minimale omkadering om bijkomende graadklassen te voorkomen. Ze kunnen ook de overheid een plan voorleggen waarin ze beschrijven wat ze zullen doen om opnieuw autochtone leerlingen aan te trekken. ■

Bij het nieuwe debat over de eindtermen zullen de leerkrachten sterker betrokken worden.

Volgende maand worden de eindtermen voor de eerste graad van het se-

EINDTERMEN

cundair onderwijs voorgesteld. Dan begint ook het breed maatschappelijk debat erom. Voor het basisonderwijs is dat vorig trimester gebeurd.

Het Departement Onderwijs ontving per dag 400 aanvragen voor meer informatie, meestal van ouders. Die daagden ook massaal op voor de info-avonden. Bij de nieuwe actie worden uitdrukkelijk de leraars zelf beter betrokken.

Dichter bij de leraars

Eindtermen of minimum-doelstellingen leggen vast welke leerstof de meerderheid van de schoolgaande jeugd moet kennen en kunnen op het einde van een bepaalde periode in hun schoolloopbaan. Net als voor het basisonderwijs heeft de *Dienst voor Onderwijsontwikkeling* (DVO) nu ook voorstellen klaar voor de eerste graad van het secundair onderwijs. In het basisonderwijs onderscheiden we geen echte vakken meer, wel vijf leergebieden. In het secundair onderwijs ligt dat iets anders. In de eerste graad zijn de eindtermen opgesteld in elf delen: aardrijkskunde, biologie, geschiedenis, lichamelijke opvoeding, moderne vreemde talen (Frans en Engels), muzikale en plastische opvoeding, Nederlands, project algemene vakken voor de leerlingen van de B-groep, technologische opvoeding, technologische opvoeding in leerjaar B en wiskunde.

Om te vermijden dat een aantal waardevolle inhoud en doelstellingen tussen de mazen van het vakkenet vallen, komen er, net als in het basisonderwijs, *vakoverschrijdende eindtermen*: sociale vaardigheden, vorming tot burgerzin, gezondheidseducatie en leren leren. Als voorsmaakje hiervan pikken we een voorbeeld uit de voorgestelde eindtermen voor *sociale vaardigheden*: de leerlingen

kunnen ongelijk of onmacht toegeven en hebben daarbij geen vals zelfmedelijden of doen niet klaagerig maar geven wel duidelijk aan waar anderen het hen moeilijk maken om er bij te horen; ze brengen onder woorden wat ze fijn of vervelend vinden aan een relatie; ze geven de ander het recht en de vrijheid om er een andere mening op na te houden en blijven discreet bij achterklap over derden.

Bij de directie

Bij de vorige maatschappelijke discussie rees een misverstand. De leraars voelden zich niet uitdrukkelijk uitgenodigd eraan deel te nemen. Ouders daarentegen pikten wel in op de media-campagne. Het *Centrum voor Informatie en Documentatie* van het Departement Onderwijs ontving per dag 400 aanvragen voor meer informatie. De *onderwijs-afnemers* kwamen dus aan hun eindtermen. De *onderwijs-verstrekkers* daarentegen wisten niet goed wat aanvangen met die dikke blauwe bundel over de eindtermen die op hun school was toegekomen. Veel leerkrachten zegden dat ze de bundel niet te zien kregen omdat hij bij de directie bleef liggen. Deze toestanden wil men nu vermijden. Daarom komt er naast een geanimeerde, populaire videofilm voor het grote publiek een tweede video, speciaal voor de leraars. Deze louter informatieve montage duurt ongeveer een half uur en geeft voor elk vak een inleiding over de eindtermen. Daarnaast krijgen de directies op een *Ronde van Vlaanderen* materiaal en toelichtingen van de *Dienst voor Onderwijsontwikkeling* (DVO) en de *Vlaamse Onderwijsraad* (VLOR) in de vorm van tien slides en een vijftal pagina's uitleg. Met deze map kunnen zij op hun school het debat starten. Dat is een middel om het maatschappelijk debat dichter bij de leraars te brengen.

Naar de leraars

De haalbare suggesties van het vorig debat over het basisonderwijs worden nu in een aangepaste ontwerp tekst verwerkt. Hierover geeft de VLOR binnenkort advies. Het advies over de eindtermen voor de eerste graad secundair onderwijs wordt ten laatste tegen de paasvakantie verwacht. Ook nu zal de *Infocel Eindtermen* voor een bundeling van reacties zorgen.

De onderwijsminister hoopt dat de eindtermen zowel voor de basisschool als de eerste graad secundair samen ingaan op 1 september 1995. In de navorming gaat prioritair aandacht naar de eindtermen die niet in de initiële opleiding van de leraars zaten zoals sociale vaardigheden en leren leren. Maar de leraars hebben vooral behoefte aan begeleiding. Die moet de scholen helpen om bijvoorbeeld het vakoverschrijdende element zelf in te vullen. Sociale vaardigheden en leren leren moeten in elk geval in alle vakken terug te vinden zijn.

Voortdurend rijzen vragen over de controle op de eindtermen. Daarvoor is de inspectie verantwoordelijk. Ter geruststelling: de inspectie controleert niet het individueel slagen van de leerlingen. Dat blijft de bevoegdheid van de inrichtende macht. Wel zal ze de inspanningen van de school afwegen bij het globaal nastreven en bereiken van de eindtermen. ■

Infocel Eindtermen - Postbus 920 - 1000 Brussel 1 - ☎ 02-219 18 00

De eindtermen: voor september 1995?

Zieke leraars. Vanaf deze maand is de controle op afwezigheid wegens ziekte in handen van de private instelling PLUS-MC. De nationale Administratieve Gezondheidsdienst (AGD) slaagde er niet in systematisch controles uit te voeren. PLUS-MC zal nu ook de nodige statistische gegevens leveren om een betere kijk te krijgen op het ziektebeeld van het onderwijzend personeel. Na de inschakeling van datzelfde bedrijf is het ziekteverzuim bij het Antwerps stadspersoneel met 25 % gedaald. Toch wil men geen heksenjacht ontketenen. Wie ziek is, is

JOURNAAL

ziek. De nieuwe regeling wil enkel misbruiken (zoals *pensionitis*) ontmoedigen. De controle zal soepel verlopen. Zowel de schooldirecteur, het onderwijsdepartement als het betrokken personeelslid zelf kunnen een controle-onderzoek aanvragen. De controle-instelling moet binnen 24 uur haar bevindingen en het resultaat van het onderzoek meedelen aan de aanvrager. Als het standpunt van de behandelende arts en de diagnose van de controle-arts verschillen wordt gezamenlijk een arts als *scheidsrechter* aangewezen. Meer bijzonderheden vindt u in KLASSE 39 en in de nieuwe omzendbrief op uw school.

Supertijdelijk. De Vlaamse Raad keurde het decreet over de *supertijdelijken* in het gemeenschapsonderwijs goed. Supertijdelijken zijn niet-benoemde leerkrachten die minimum dertien jaar les geven. Tussen de schooljaren 1976 en 1990 hebben ze minstens tienmaal hun kandidatuur gesteld voor een vaste benoeming en ze hebben meer dan 720 dagen dienstanciënniteit. In totaal verkeren bijna 2500 leraars in dat geval. Naast de werkonzekerheid heeft een supertijdelijke een resem andere ongemakken. Hij verdient netto gemiddeld 2000 frank minder per maand, hij geeft les in verschillende scholen om aan een volledig lessenrooster te komen maar krijgt daarvoor geen verplaatsingsvergoeding terugbetaald. Bovendien wordt door het vele veranderen van opdrachtgever de pensioenberekening erg ingewikkeld. Met het nieuwe decreet krijgt de supertijdelijke vanaf 1 februari meer kansen op een vaste baan, zij het voorlopig alleen in de school waar hij al aan de slag is. Door een wijziging van het ARGO-decreet heeft een overgeplaatste vastbenoemde namelijk niet langer automatisch voorrang bij een openstaande betrekking.

EURO-leerlingen. In het Vlaams onderwijs zitten minder leer-

lingen met een vreemde nationaliteit dan in de buurlanden. De Vlaamse Gemeenschap noteert voor het basis- en secundair onderwijs respectievelijk 6 en 4,5 %, Frankrijk 9,5 en 7,5 %, West-Duitsland 12 en 11 % en Nederland 7,5 en 4 %. Vreemdelingen zijn overall oververtegenwoordigd in het buitengewoon onderwijs. Daar zitten er bijna de helft meer dan in het gewoon onderwijs. In Frankrijk is dat zelfs meer dan het dubbele. België telt als Europees centrum vooral veel vreemdelingen uit andere EG-landen. Hun aandeel in het totaal van de groep «vreemde» leerlingen is bij ons veel groter dan in onze buurlanden. In Vlaanderen maken die EG-leerlingen 30 % uit van het totaal aantal vreemdelingen, in de Franse Gemeenschap zelfs 50 %.

Vrijdag vrij. Dertien leerlingen van het Koninklijk Atheneum van Torhout confronteerden de onderwijsminister met directe basisdemocratie. Ze kwamen hem op het ministerie opzoeken en legden hem een negental voorstellen voor i.v.m. aanpassingen in het onderwijs. Ze staken onder meer een pleidooi af voor de vierdaagse schoolweek: les van maandag tot donderdag, vrijdag wordt een vrije dag. Ze vinden dit een besparing op onderhouds-, verwarmings-, verlichtings- en vervoerskosten. Ouders van schoolgaande kinderen moeten dezelfde vierdaagse week krijgen. Hierdoor wordt het probleem van de sleutelkinderen opgelost. Bovendien krijgen de scholieren zo meer tijd om aan sport te doen.

Dokter is geen doctor. De studenten geneeskunde die momenteel in het zesde jaar zitten aan een Vlaamse universiteit krijgen bij hun afstuderen de titel *arts* en niet *doctor*.

Ander schooljaar. De indeling van schooljaar en schooldag is niet aangepast aan het tempo van het kind. Daarom wil *Elio di Rupo*, de minister van onderwijs van de Franse Gemeenschap, een meer gelijkmatige spreiding van de vakantieperiodes over het jaar. In zijn voorstel begint het schooljaar al eind augustus. Het wordt ingedeeld in periodes van zes tot negen weken in tegenstelling tot de huidige periodes van vier tot elf weken. De belangrijkste veranderingen slaan op de data van de krokusen paasvakantie. Di Rupo wil hiermee de gevolgen van de wispelturige kerkelijke kalender wegwerken. Zijn voorstel geeft scholen ook de mogelijkheid te experimenteren met andere indelingen van de schoolweek of schooldag. In ruil voor de kortere grote vakantie zouden de leraars in het jaar enkele dagen vormingsverlof krijgen.

Opfrisverlof. In Nederland denkt men o.a. aan een *sabbatsverlof* om het beroep van de leraar aantrekkelijker te maken. Dat is een soort opfrisverlof voor onderwijsgeevenden dat de leraars meer carrièreperspectieven biedt en het ziekteverzuim en de kans op burn-out verkleint. Uit een enquête bleek dat meer dan de helft van de leraars er best een jaar tussenuit wil om tijdelijk bevrijd te zijn van de werkdruk. Dit verlof houdt in dat leraars eerst gedurende vier jaar 20 % van hun salaris opzij moeten leggen om daarna een jaar niet voor de klas te moeten staan. De Nederlandse overheid weet nog niet goed of het sabbatsverlof gevuld moet worden met bijscholing of dat leraars ook aan het strand mogen gaan liggen. Maar de Bond voor het Onderwijzend Personeel vindt dat een jaar Torremolinos ook moet kunnen.

Seropositief. In een Nederlandse openbare basisschool werkt een seropositieve leraar. In een hechte samenwerking tussen het schoolteam, het bestuur en de ouders is getracht deze leraar op een min of meer normale manier zo lang mogelijk zijn werk te laten doen. Hiervoor heeft de school een *tandem-model* ontwikkeld. Bij afwezigheid van de bewuste leraar is altijd een vaste vervanger aanwezig. Daarnaast organiseerde de school een voorlichtingscampagne. Ouders en hun kinderen werden in een persoonlijk gesprek over de situatie geïnformeerd. De school is erin geslaagd paniecreacties te voorkomen. Geen enkele ouder heeft zijn of haar kinderen van school gehaald.

Zonder bus. De Vlaamse regering snoeit in het leerlingenvervoer. Vanaf deze maand worden in het gewoon zonaal vervoer 67 busritten geschrapt omdat er werd vastgesteld dat bij die ritten geen enkele *rechthebbende leerling* vervoerd wordt. De bedoelde leerlingen wonen niet ver genoeg van de school. Voor kleuters is dat minstens 4 km en voor lagere schoolkinderen 12 km. Deze maatregel levert een besparing op van 53 miljoen.

klasse

RECHT EN KROM

Kinderen en hun rechten zijn het thema van de nieuwe **scholencampagne** van het *Belgisch Comité voor Unicef*. Dit thema heeft alles te maken met de vraag hoe mensen met elkaar omgaan en met normen en waarden. De leerlingen krijgen meer inzicht in hun rechten en leren een eigen mening en een meer actieve houding ontwikkelen.

Unicef stelt zelf enkele **actievormen** voor. Zo kunt u bijvoorbeeld een kinderrechtendubstichten en werken rond thema's als kinderen en verkeer, anders-zijn, inspraak en school, kind en derde wereld. Dit project heet *Snater* en richt zich vooral tot jongeren van 9 tot 14 jaar. Of u kunt een Loop voor Unicef-actie op touw zetten. Uw leerlingen zoeken dan zelf sponsors voor hun wandeltocht of loop. Daarnaast kunt u ook kunst maken, muziek- en toneelvoorstellingen organiseren, zwemmen voor Unicef, rommelmarkten organiseren, een derde-wereldrestaurant openen enz.

Voor dit alles stelt Unicef heel wat **voorlichtingsmateriaal** ter beschikking: een kinderrechtentposter (50 fr.); *Op de bres voor kinderrechten*, een educatief boek voor leerlingen van 10 tot 15 jaar (195 fr.) + handleiding voor de leerkracht (90 fr.); video's voor basis- en secundair onderwijs (kostprijs: 600 fr., huurprijs: 300 fr.); een gratis folder over wereldklassen en nog veel meer. U vindt al dit materiaal in de gratis catalogus *informatiemateriaal 1994*.

Belgisch Comité voor Unicef - Mia Versmissen - Kunstlaan 20 - 1040 Brussel - ☎ 02-230 59 70

BEURZEN VOOR ENGELAND

U kunt bij *The British Council* beurzen krijgen voor een **bijkomende studie** in Engeland of voor **samenwerkingsprojecten**. Zo zijn er studiebeurzen voor laatstejaars universiteitsstudenten die zich verder willen bekwamen in hun eigen vak of die op een overheids carrière mikken. Er zijn ook speciale beurzen om minder vermogende studenten toch de kans te geven om in Engeland verder te studeren. Daarnaast zijn er reisbeurzen, vooral voor leraars, docenten en onderzoekers die voor de eerste keer in contact willen komen met Britse collega's. Ten slotte zijn er ook beurzen voor wetenschappelijk onderzoek waarbij Engelse en Belgische onderzoekers betrokken zijn.

The British Council - Jozef II-straat 30 - 1040 Brussel - ☎ 02-219 36 00

SPELEN MET HET MILIEU

Simon, Catho en Professor Ben Van de Groenebank doorlopen samen de belangrijkste milieuthema's: afval, water, ruimte, energie, lucht, natuur en bodem. Uw leerlingen kunnen met de hulp van meer dan 120 opdrachten, invuloefeningen, leesteksten, rebussen, spelletjes enz. met hen mee stappen. *Milieu Spelenderwijs* is een **leer-, werk- en speelboek** voor leerlingen uit de derde graad lager onderwijs. Doorheen 28 lessen worden ze op een speelse wijze vertrouwd gemaakt met de leefmilieuproblemen en mogelijke oplossingen.

Het boek van *Hilde Van den Berge* telt 88 blz. en kost 250 fr. (+ 50 fr. verzendingskosten). U kunt het bestellen bij *Uitg. J. Van In - Grote Markt 39 - 2500 Lier - ☎ 03-480 55 11*. Het boek is een produktie van de *Stichting Leefmilieu vzw*. Daar vindt u ook een gratis tentoonstel-

lingsstand, prentbriefkaarten, lessenmappen, een documentatiecentrum, folders en een tijdschrift.

Stichting Leefmilieu vzw - p/a Kredietbank - Kipdorp 11 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-231 64 48

WEDSTRIJDEN

• CULTUURSCHOOL VAN HET JAAR

Alle klassen uit het vierde, vijfde en zesde jaar secundair onderwijs kunnen meedingen naar de prijs *Cultuurschool van het jaar*. Enige voorwaarde is dat alle leerlingen van uw klas een CJP-kaart bezitten. De opdracht is dat uw klas, of een groep leerlingen uit uw klas, een **cultuurkrant voor jongeren** ontwerpen. Die krant bestaat uit twee luiken: een overzicht van twintig jaar cultuur in Vlaanderen en een feestelijk, cultureel dagprogramma voor jongeren naar aanleiding van twintig jaar CJP. Dit programma heeft een fictief budget van 500.000 fr. (U2 uitnodigen kan dus niet!).

Alle inzendingen moeten uiterlijk op 21 maart binnen zijn. De best gerangschikte klas krijgt de titel *Cultuurschool van het Jaar 1994* én mag eind juli gratis een week naar de Provence en het beroemde podiumkunstenfestival van Avignon.

Cultureel Jongeren Paspoort - Waterkrachtstraat 36 - 1040 Brussel - ☎ 02-230 95 70

• JONGE BURGERS

Anti-racisme, anti-fascisme, solidariteit, verdraagzaamheid, vrede, mensenrechten en democratie zijn de thema's van de *Prijs Jeugd en Civisme 1994*. De wedstrijd staat open voor leerlingen vanaf de derde graad basisonderwijs tot het HOBV. De totale prijs van 235.000 fr. wordt verdeeld onder de winnaars van de verschillende niveaus. De leerlingen kunnen individueel of in groep deelnemen. De vormgeving kiezen ze zelf: poëzie, proza, dia's, video, toneel, liederen, foto's, tekeningen enz. Inzenden moet vóór 14 maart.

Jeugd en Civisme - Alsemstraat 7 - 2050 Antwerpen - ☎ 03-219 13 96

• POP-UP

Uw leerlingen kunnen tot 15 februari deelnemen aan een originele wedstrijd: een grafisch werk maken dat -ontstaan uit een systeem van vouwen, knippen en kleven- **uit zijn kader treedt en/of beweegt**. Zoiets noemt men een *pop-up*. De afmetingen zijn (open) minimum 21x30 cm en maximum 60x90 cm. Uw leerlingen kunnen individueel of in groep deelnemen met zoveel ontwerpen als ze willen. Er zijn vijf leeftijdscategorieën, met telkens een winnende individuele leerling en een winnende groep leerlingen: tot 9 jaar of derde klas lager onderwijs, tot 12 jaar of zesde klas lager onderwijs, tot 14 jaar of derde jaar secundair onderwijs, tot 18 jaar of zesde jaar secundair onderwijs en ten slotte volwassenen of hoger onderwijs. De materiaalkoze is vrij. De thema's zijn terug te vinden in de **tentoonstelling Pop-up of het magische boek** die momenteel loopt in de Hallepoort (*Zuidlaan - 1000 Brussel - ☎ 02-534 25 52*): voorlopers van de *pop-up*, leerboeken, landen en volkeren, fictie, wetenschap en techniek, natuur, fantasie en Kerstmis. (zie ook Zeker zien in dit nummer)

Reglement: Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis - Jubelpark 10 - 1040 Brussel - ☎ 02-741 74 12

TREFPUNT 94

Van 4 tot 6 maart zijn de *Grenslandhallen* in Hasselt het toneel van een **evenementenbeurs** voor organisatoren, artiesten en toeleveranciers. De initiatiefnemers noemen het de plezantste beurs van Vlaanderen: u vindt er vuurwerkleveranciers en clowns naast karikaturisten en decorbouwers enz. U kunt er waarschijnlijk ideeën opdoen voor een evenement in uw school.

Limburg Aktief - Marc Broux - Begoniaalaan 35 - 3550 Bolderberg of Grenslandhallen - Gouverneur Verwilghensingel 70 - 3500 Hasselt - ☎ 011-22 57 75

abs-SYSTEEM

Bij elke tip in het katern vindt u een letter: a, b of s. Dat verwijst naar de specifieke doelgroep van het idee. a staat voor algemeen, b voor basis-onderwijs en s voor secundair en hoger onderwijs. Zo vindt u snel uw weg in het grote aanbod.

• POP-UP OF HET MAGISCHE BOEK: TOT 20/3

Een pop-up is een figuur die, ontstaan uit een systeem van vouwen, knippen of kleven, los van haar kader of haar gedrukte achtergrond komt te staan. Een **driedimensionale voorstelling** in een tweedimensionaal boek. Deze unieke tentoonstelling bestaat uit een 300-tal voorwerpen over de meest verschillende onderwerpen: leren, reizen, hel-

ZEKER ZIEN.

den, wetenschap en techniek, natuur,

fantasie, Kerstmis.

Een bezoek kost 80 fr. per leerling. Er zijn geen rondleidingen: uitlegpanelen én uw eigen fantasie zijn meer dan voldoende om deze sprookjeswereld binnen te stappen. U moet het bezoek met uw klas wel vooraf melden. Aan de tentoonstelling is ook een wedstrijd verbonden. Daarover leest u meer elders in dit katern.

Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis - Hallepoort - Zuidlaan - 1000 Brussel - ☎ 02-534 25 52

• KEIZER KAREL: VAN 28/1 TOT 24/4

Deze unieke tentoonstelling toont kostbare, Vlaamse **wandtapijten** uit de 16de eeuw én **wapens en wapenrustingen** uit de 15de en 16de eeuw. De collectie dateert nog uit de tijd van Filips II, die uit bewondering voor zijn vader Keizer Karel, deze stukken verzamelde. Het politieke toneel verhuisde met Keizer Karel van Brussel naar Madrid, maar het creatieve toneel bleef nog vele jaren in de lage landen.

De toegangsprijs bedraagt 80 fr. per leerling. Een rondleiding kost 1800 fr. voor maximum 15 leerlingen. Op maandag 31 januari om 10 u. is er een speciale gratis **opendeurdag** voor alle leerkrachten (vooraf schriftelijk inschrijven, met vermelding van naam, adres en telefoonnummer van de school).

Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis - Educatieve Dienst - Jubelpark 10 - 1040 Brussel - ☎ 02-741 72 11

• ZUUR, ZOET OF BITTER: TOT 27/2

Een niet-alledaagse tentoonstelling. Onderwerp is de **zintuiglijke opvoeding van mentaal gehandicapten**, van 1900 tot nu. Het Gentse **Guislainmuseum** richt zich exclusief op de ge-

KIFKIF

Er is een nieuwe **boekenreeks** voor kinderen van 9 tot 12 jaar. Het zijn boekjes «voor nieuwsgierige lezers, hongerige boekenwormen, puzzel- en knutsel-fanaten». Er verschijnen drie nieuwe deeltjes per jaar met verhalen en gedichten, reportages, taalspelletjes, recepten, strips, knutseltips, puzzels enz. **Kifkif** kijkt in verschillende culturen op zoek naar gewone dingen die toch anders zijn. Het eerste deel heet *Spek voor je bek* en bevat een verhaal van *Nicole Boumaâza*, een strip, een bezoek aan een Joods restaurant, tips voor een horrorfeest enz. Deel twee gaat over carnaval en andere feesten (maart) en deel drie over opvoeding, strenge en leuke ouders enz. (juni).

Een los nummer kost 175 fr. (+ verzendingskosten), een jaarabonnement (drie nummers) kost 495 fr. (+ 100 fr. verzendingskosten). Als u meerdere exemplaren bestelt zijn er speciale groepstarieven.

Uitgeverij Bakermat - K. Astridlaan 160 - 2800 Mechelen - ☎ 015-42 05 08

NAAR TURKIJE

Turkije ligt niet zó ver van uw klas als u misschien wel denkt. Met het **inleefprogram-**

ma **Wonen en leven in Turkije** verblijft u er een halve dag, vliegreis, decors, typische kledij enz. inbegrepen. Het **Kinderwereldatelier** mikt hiermee op de derde graad lager onderwijs, de eerste graad secundair onderwijs én het pedagogisch hoger onderwijs.

Het programma is slechts het hoogtepunt van een heel project: u moet de reis vooraf grondig voorbereiden in de klas. Die voorbereiding duurt minstens drie volledige dagen. Daartoe beschikt u over een omvangrijk **mediapakket**: diareeks, video, fotospel, geluidscassette, een kijk-en-lees-brochure voor de leerlingen, twee speciale kranten als verwerkingsmateriaal en een handleiding voor de leerkracht.

Voor het inleefprogramma betaalt u 100 fr. per leerling. De leerlingen worden begeleid door twee leerkrachten die gratis meedoen. Het mediapakket om uw bezoek voor te bereiden kunt u huren. Dat kost 500 fr. voor twee weken. U kunt dit materiaal ook aankopen. Er is trouwens ook lesmateriaal te huur en te koop voor andere leeftijdsgroepen en voor andere inleefprogramma's (Peru en Zaire). Vraag daarvoor de gratis kennismakingsfolder.

Kinderwereldatelier - Rolwagenstraat 73 - 2018 Antwerpen - ☎ 03-235 20 76

schiedenis van de psychiatrie. Deze tentoonstelling toont de voorlopers en navolgers van de zintuiglijke methode, met vooral aandacht voor de figuur van *Ebergist De Deyne*. Deze Broeder van Liefde was ook een verwoed fotograaf: u ziet dan ook veel foto's over het reilen en zeilen van het toenmalige Gentse St. Jozefsinstituut (nu MPI St. Jozef). Ten slotte vindt u er ook een overzicht van de moderne opvolgers van de oude leermiddelen.

Een bezoek kost 60 fr. per leerling, een rondleiding 300 fr. per klasgroep en het begeleidend fotoboek kost 400 fr.

Museum Dr. Guislain - J. Guislainstraat 43 - 9000 Gent - ☎ 09-226 12 91

• DE GROENE TOVENAAR: TOT 15/2

Tropische regenwouden zijn de rijkste ecosystemen. Ze herbergen meer dan de helft van de bekende plante- en diersoorten en ze zijn de longen van onze planeet. En er wonen ook mensen in de regenwouden. Al die elementen vindt u terug in een didactische tentoonstelling. U krijgt er ook informatie over het bos in België én over het handje dat wij allemaal kunnen toesteken.

Er zijn **gratis rondleidingen** voor schoolgroepen. Daarbij kunnen uw leerlingen ook een taakblad gebruiken (5 fr. per leerling). Er is een speciale video (35 min.) die u ter plaatse kunt bekijken. Ten slotte is er een ideeënmap (100 fr.) met uitgewerkte lesschema's en bijhorende doelstellingen voor de leerkracht en kopieerbare werkbladen voor de leerlingen. Daarmee kunt u vooraf of nadien in de klas aan de slag.

Hortus M. Thiery - Berouw 55 - 9000 Gent - ☎ 09-225 05 42

• FEESTELIJK NAAR 1994: TOT 21 JANUARI

Het Hasselts modermuseum is gesloten tot voorjaar 95 en toont ondertussen zijn collectie via reizende tentoonstellingen. Zo ziet u momenteel **twee eeuwen feestmode en feestelijke uitgaanskleding** in Antwerpen: weelderige jurken met crinoline, queue de Paris of lange sleep naast strapless japonnen, rock en roll-kleding, mini-jurken, hippiestijl en retromode.

De toegang is gratis. Er zijn folders en tekstpanelen om een bezoek met uw klas gemakkelijk te maken.

KB-Toren - Eiermarkt 20 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-202 99 32

FAALANGST

Het project *Examenitis* wil alle betrokken partijen aansporen tot een preventieve aanpak van **examenstress en faalangst**. De betrokken partijen zijn leerlingen van de derde graad ASO en TSO, leerkrachten, PMS-medewerkers en ouders. Het project bestaat uit een video en een begeleidingsmap. De **video** is een musical, gespeeld door leerlingen en ouders, die de thema's examenstress en faalangst introduceert. De **begeleidingsmap** is een werkinstrument voor leerkrachten die de video in de klas willen gebruiken. U vindt er een overzicht van verschillende werkwijzen en meer achtergrondinformatie.

Video en map kosten 2000 fr. U kunt de map ook alleen bestellen. Dan betaalt u 500 fr. *Sint-Michielsbond - Dienst Gezondheidsopvoeding - Poincarélaan 78 - 1070 Brussel - ☎ 02-525 86 43*

BIPJE

BIPJE informeert leerlingen van het zesde leerjaar lager onderwijs en de eerste graad secundair onderwijs van alle netten over **vaktechnische beroepen**, over onderwijsrichtingen die hierop voorbereiden en over de socio-economische situatie van de regio. BIP is de afkorting van *Beroepen-Info-Project*, een initiatief van de Permanente Werkgroepen Onderwijs-Arbeidsmarkt, in samenwerking met het Departement Onderwijs, de VDAB en de beroepsfederaties. Dit voorjaar zijn er vijf **BIP-info-en-doe-beurzen**, één in elke provincie. De leerlingen kunnen er klassikaal kennismaken met de vaktechnische beroepen én kunnen er zelf aan de slag gaan (metsen, steen kappen enz.). Zo'n bezoek duurt ongeveer twee uur. Vooraf kunt u met uw klas werken met een pakket lesfiches dat per regio informatie biedt over beroepen en arbeidsmarkt. Na de beurs wordt een map samengesteld met bedrijven en contactpersonen zodat u ook bedrijfsbezoeken kunt organiseren. De BIP-beurzen vinden achtereenvolgens plaats in Brugge (20, 21 en 22/2; ☎ 050-44 04 40), Hasselt (3,4 en 5/3; ☎ 011-22 59 23), Gent (24, 25 en 26/3, ☎ 09-225 75 31), Antwerpen (21, 22 en 23/4; ☎ 03-202 19 06) en Brussel (5,6 en 7/5; ☎ 02-251 25 80). Voor meer informatie over eventuele infovergaderingen, randactiviteiten enz. belt u best deze lokale nummers. *VDAB - Annick De Lange - De Ridderstraat 15 - 9300 Aalst - ☎ 053-77 88 40*

LERAARS NAAR EUROPA

• EUROPEAN WORK EXPERIENCE (EWE)

Dankzij EWE kunt u **klasuitwisselingen** organiseren met Britse scholen of kunt u met uw leerlingen twee weken **stage lopen** in Britse bedrijven. U krijgt ook informatie over subsidies, veiligheidsvereisten, verzekeringen enz. Er bestaan mogelijkheden voor BSO, TSO en ASO. Rond dit thema is er een **conferentie** in Alden Biesen op 11 en 12 maart. U ontmoet er vertegenwoordigers van EWE, Lingua en Petra en er zijn workshops over de mogelijkheden van EWE in Vlaanderen.

• TEACHER'S COUNCIL OF MINISTERS

Drie leerkrachten uit elk van de twaalf EG-lidstaten zullen van 25 tot 30 april in Alden Biesen een Europese Ministerraad voorbereiden en spelen. Doel is het **rollenspel** als werkvorm tijdens klasuitwisselingen te promoten. Op woensdag 27 april is er bovendien een **scholenbeurs**: 25 Vlaamse leerkrachten krijgen hier de kans om contact te leggen met buitenlandse collega's. Elke leerkracht brengt een plan mee om in zijn school een uitwisseling te organiseren waarvoor hij nog op zoek is naar een partnerschool. Deze leerkrachten vormen op vrijdag ook het publiek voor het uiteindelijke rollenspel. U kunt nu al een inschrijvingsformulier aanvragen. Scholen die nog geen ervaring hebben met uitwisselingen krijgen voorrang.

Landcommanderij Alden Biesen - Guy Tilkin - Kasteelstraat 6 - 3740 Bilzen - ☎ 089-41 39 13

LEESPROBLEMEN

Heel wat normaalbegaafde kinderen laten boeken links liggen omdat ze moeilijkheden onderkennen met het Nederlands. Bijvoorbeeld kinderen van migranten die een andere moedertaal hebben. Het **Steunpunt Nederlands als Twee-**

de Taal ontwikkelde voor hen een taalmethode. Om te genieten van lectuur is er echter ook **leesmateriaal** nodig. Daartoe heeft *Davidfonds/Infodok* een **nieuwe reeks** opgezet.

De reeks zal bestaan uit toegankelijke verhalen, geschreven in een directe stijl en met een duidelijke opbouw. Daardoor is de reeks ook heel geschikt voor kinderen die een leesachterstand hebben. Toch zal het volwaardige jeugdliteratuur zijn die door alle kinderen kan worden gesmaakt. Het eerste boek in de reeks heet *Sofie en Fatima* en werd geschreven door *Marita De Sterck*. Het telt 58 blz. en kost 345 fr.

Davidfonds/Infodok - Brabançonnestraat 95A - 3000 Leuven - ☎ 016-22 87 44

GEZONDE SCHOLEN

In de Brusselse Schildknechtstraat staat een heel gezond huis waar scholen en leerkrachten voor alle gezonde initiatieven terecht kunnen. Het is de nieuwe woonst van het *Vlaams Instituut voor Gezondheids promotie (VIG)*, een partnership van reeds elf erkende voorzieningen. Deze elf zijn: *Vlaams Aidscoördinaat (IPAC)*, *Koördinatiecomitee Algemene Tabakspreventie (KKAT)*, *Landsbond der Christelijke Mutualiteiten (LCM)*, *Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteiten (NVSM)*, *Vereniging voor de Promotie van Gezondheid op School (PROGES)*, *Rode Kruis Vlaanderen*, *Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen (VAD)*, *Vlaamse Kruis*, *Vlaamse Vereniging voor Respiratoire Gezondheidszorg en Tuberculosebestrijding (VRGT)*, *Vlaamse Wetenschappelijke Vereniging voor Jeugdgezondheidszorg (VWVJ)* en *Wetenschappelijke Vereniging van Vlaamse Huisartsen (WVWH)*.

Dit instituut coördineert en ondersteunt de gezondheids promotie in Vlaanderen, legt prioriteiten vast en adviseert over de toekenning van budgetten voor concrete projecten. Het VIG geeft een **gratis nieuwsbrief** uit over haar werkzaamheden.

VIG - G. Schildknechtstraat 9 - 1020 Brussel - ☎ 02-422 49 49

KLASSE SERVICE

• LOKALENPROGRAMMA

Op onze school stellen wij de lessenroosters samen met de computer. Het programma voldoet prachtig, maar het toewijzen van lokalen moet nog manueel gebeuren en daar kruipen heel wat uurtjes werk in. Bestaat er niet ergens een computerprogramma dat ook deze taak kan uitvoeren? En welk is op dit moment het beste roosterprogramma? Het onze kan immers ongetwijfeld worden verbeterd.

Sint-Andreasyceum - Bob De Baecke - Fortuinstraat 29 - 8310 Brugge 3 (Sint-Kruis) - ☎ 050-35 10 99

• PEN PAL PROJECT

Lee Ann Lemons doceert Engels aan de Memorial Middle School in Houston, Texas. Ze is op zoek naar leerkrachten die willen helpen om een correspondentieproject op te zetten tussen elkaars leerlingen.

Lee Ann Lemons - 1910 Westmead # 3301 - Houston - Texas 77077 - USA - ☎ 00-1-713-493-1080

• GEZOCHT: DANSENDE LEERKRACHT

Danskant vzw zoekt een enthousiaste vastbenoemde leerkracht, met interesse voor dans en/of muziek, voor een detachering vanaf 1 september.

Danskant - Bert Blancquaert - St. Vincentiusstraat 26A - 2018 Antwerpen - ☎ 03-230 75 80

ALGEMEEN

• FOUTLOOS TAALGEBRUIK

De *Taalbaak* moet een praktische, complete en betrouwbare weg worden naar de oplossing van alle taalproblemen. Het losbladig handboek wordt drie à vier keer per jaar aangevuld. Daarnaast verschijnen er elk jaar zes nieuwsbrieven met achtergrondinformatie en nieuwe ontwikkelingen. Ten slotte is er ook een gratis telefoonnummer waar de abonnees met hun taalvragen terecht kunnen.

Taalbaak - Yvonne Halinck (red.) - Bohn Stafleu Van Loghum - Excelsiorlaan 18 - 1930 Zaventem - ☎ 02-719 15 11 - basisdeel (150 blz.): 1750 fr., aanvullingen (ongeveer drie keer per jaar 80 blz.): 11,9 fr. per blz.

• TELEVISIE IN ZWART/WIT

«Goedenavond dames en heren. We beginnen ons panorama met *Programma*.» Zo begon op 31 oktober 1953 de geschiedenis van de Vlaamse televisie. Dit is het verhaal van de zwart/wit jaren van onze omroep en de mensen die er gezicht aan gaven.

Goedenavond, beste kijkers (Reeks *Waar is de tijd?*) - Ronald Grossey - Standaard Uitgeverij - ☎ 03-239 59 00 - 192 blz. - 595 fr.

• RAZENDE ROELAND

«Roeland» komt van de Germaanse woorden *hrôm* en *land* en betekent *be-roemd in het land*. De uitdrukking «razende Roeland» verwijst naar een zeer onstuimig en woest persoon en is ontleend aan *Orlando Furioso*, de hoofdpersoon van *Ariosto's* gelijknamige boek. In het *Voornamenboek* vindt u een overzicht van de **betekenis en herkomst** van honderden voornamen, vaak voorkomende zowel als zeldzame en buitenlandse.

Voornamenboek - Van Berkel, Deelstra-Boerhof & Horjus - Standaard Uitg. - ☎ 03-239 59 00 - 243 blz. - 495 fr.

• ALS JE VEEL MOET PRATEN

Onder deze titel publiceert de uitgeverij een serie praktische werkjes voor veelpratende, waartoe leerkrachten zeker behoren.

Dit deel behandelt volledig de uitspraak van het Nederlands en is rechtstreeks afgestemd op de praktijk (mondstand, tongplaatsing enz.).

Uitspraakvademecum - J. Aalbrecht, W. Peinen & P. Sas - Garant Uitgevers - ☎ 016-25 31 31 - 64 blz. - 285 fr.

SEKSUEEL GEWELD

Eén op drie is een nieuwe **video** over seksueel geweld voor jongeren vanaf 15 jaar. Eén op de drie vrouwen en vijf tot tien procent van de mannen was ooit het slachtoffer van seksueel geweld. En de gemiddelde leeftijd van de slachtoffers ligt zeer laag: 9,5 jaar voor de meisjes en 7,5 jaar voor de jongens. Daarenboven is meer dan de helft van de plegers jonger dan 20 jaar. De film wil dan ook vooral jongens op hun gedrag aanspreken en gaat dieper in op de gevolgen van seksueel geweld voor de pleger. Bij de film hoort ook een **brochure** voor leerkrachten. Naast achtergrondinformatie vindt u er ook tips en methodes in om met uw leerlingen rond dit thema te werken.

De film duurt 22 min. Hij kost 1500 fr., brochure inbegrepen (exclusief verzendingskosten). Voor 300 fr. kunt u de brochure ook afzonderlijk bestellen.

Centrum voor Geboortenregeling & Seksuele Opvoeding - Cumontstraat 3 - 9300 Aalst - ☎ 053-78 75 13

WATER EN BOS

Ook buiten de *week van het bos* kunt u water en bos in uw lessen binnenbrengen. Daartoe stelt het *Departement Leefmilieu en Huisvesting* een uitgebreide reeks publikaties ter beschikking. Gratis zijn bijvoorbeeld de brochures *Gedragregels voor de boswandelaar*, *Bosmusea en ont-haalcentra*, *Het bos in de vier seizoenen*, *Werken met het bos* en een reeks A4-posters. Andere publikaties moet u betalen: *Zure neerslag* (40 fr.), *Het bos onze vriend* (50 fr.), *Zwammen in het bos* (200 fr.) enz. Aan de **kleuters** is ook gedacht. Voor hen is er *Eikeltjes bosboekje* met kleur-, tel- en waarnemingsopdrachten (10 fr.) en *Eikeltjes Bos*, een legpuzzel (200 fr.).

Dienst Waters en Bossen - Belliardstraat 14-18 - 1040 Brussel - ☎ 02-507 30 51

a BASISONDERWIJS

• TALEN IN DE BINNENZAK

Zeven nieuwe **zakwoordenboeken**, voor leerlingen vanaf de derde graad lager onderwijs: Nederlands, Nederlands-Frans, Frans-Nederlands, Nederlands-Engels, Engels-Nederlands, Nederlands-Duits, Duits-Nederlands. Per deel zowat 15.000 trefwoorden, met telkens de meeste gebruikte betekenissen, bijhorende vertalingen en voorbeeldzinnen.

De kleine Prisma's - Spectrum Lexicografie/Standaard Uitgeverij - ☎ 03-239 59 00 - 7x 150 fr.

• ZEGGEN WAT U BEDOELT

Wat in de kleuterschool gebeurt heeft een bedoeling. Die bedoeling formuleren is niet zo eenvoudig, maar u kunt het wel leren. Dit boek is bijvoorbeeld een praktische handleiding om stap voor stap uw doelstellingen concreet te maken.

Concrete doelstellingen formuleren in de kleuterschool - C. Vrielinck - die keure - ☎ 050-33 12 35 - 32 blz. - 150 fr.

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

• ALLES OVER HOGER ONDERWIJS

Alles wat u en uw leerlingen willen weten over vormen van hoger onderwijs, voorbereidende jaren, studietoelagen, examencommissies, PMS-centra, alle instellingen voor hoger onderwijs enz. vindt u in één publikatie.

Hoger onderwijs in Vlaanderen - CSBO - M. Lemonnierlaan 131 - 1000 Brussel - ☎ 02-513 57 08 - 400 fr. (verzendingskosten inbegrepen)

• EFFECTIEF LESGEVEN

De auteurs geven tips om een les zo in te vullen dat u een kader schept voor zelfstudie. Het boek bevat een uitgebreide beschrijving van vaardigheden om hoorcolleges voor te bereiden, uit te voeren en te verbeteren. Het is echter niet alleen in het hoger onderwijs bruikbaar, maar bevat ook nuttige tips voor leraars secundair onderwijs.

Colleges en presentaties - Wolters-Noordhoff/Wolters Leuven - ☎ 016-20 81 91 - ± 590 fr.

• GROEI EN VERANDERING

Een lijfboek, een praatboek, een opzoekboek, zo noemen de auteurs dit boek voor en door jongeren. Thema is de **puberteit** en alles wat daarbij hoort: groei en verandering, verliefdheid en somberheid, relaties en ruzies, seksuele ontwikkeling en schoolperikelen. Een actueel boek, ook voor leerkrachten.

Alles wordt anders - Lenny Duijvelaar & Anjo Geluk - Bert Bakker/Kluwer - ☎ 03-360 04 29 - 271 blz. - 700 fr.

ZEKER LEZEN.

tergrondinformatie en nieuwe ontwikkelingen. Ten slotte is er ook een gratis telefoonnummer waar de abonnees met hun taalvragen terecht kunnen.

b

SCIENCE FICTION

a

Op 30 april en 1 mei verzamelen alle SF-fans in Antwerpen voor de lang verwachte *Benelux-Con 20-Comeback-Con 1994*. Voornaamste gasten op de **conventie** zijn de Britse schrijvers *Brian Stableford* en *Ian Watson* en de Vlaamse auteur *Guido Eekhaut*. Daarnaast zijn er lezingen (jongeren en SF; astronomie; vampirisme in SF enz.), films, nieuwe en tweedehandsboeken, een rollenspel en nog veel meer. De normale toegangsprijs is 750 fr. voor de twee dagen. Als u een kopie toont van deze bijdrage in **KLASSE** is de toegangsprijs 120 fr. per dag of 200 fr. voor de twee dagen voor jongeren tot 18 jaar. Leerkrachten betalen op vertoon van hun kopie 200 fr. per dag of 350 fr. voor de twee dagen.

Enkel en alleen voor **KLASSE**-lezers is er aan deze conventie ook een **wedstrijd** voor leerlingen en leerkrachten verbonden. De opdracht bestaat erin een **kort verhaal** te schrijven van maximum 5 blz. over SF, fantasie en/of horror. Er zijn vier categorieën: 14 tot 15 jaar, 16 tot 17 jaar, +18jaar en leerkrachten. Er zijn prijzen per leeftijdscategorie: een dik boekenpakket, een gratis jaarabonnement op *Cerberus* (het tijdschrift van SF Belgium) en publikatie van de winnende verhalen in datzelfde *Cerberus*. De winnaars worden uitgenodigd om hun prijzen af te halen op de conventie.

SF-Belgium - The Academy of Science Fiction, Fantasy & Horror vzw - Alfons Maes - Zandkapelweg 18 - 2200 Noorderwijk - ☎ 014-26 14 45

TECHNOLOGIE IN EUROPA

S

Comett is het *Community Programme in Education and Training for Technology*: een EG-programma voor de bevordering en verspreiding van **technologische vaardigheden** in de Europese bedrijven. Om de samenwerking tussen het hoger onderwijs en de ondernemingen te bevorderen heeft Comett drie acties lopen. Studenten en pas-afgestudeerden kunnen 3 tot 12 maanden stage lopen in een buitenlands bedrijf. Personeelsleden van instellingen voor hoger onderwijs kunnen 2 tot 12 maanden werken in een buitenlands bedrijf. Ten slotte zijn er samenwerkingsakkoorden tussen bedrijven, instellingen voor hoger onderwijs en professionele organisaties uit binnen- en buitenland voor de organisatie van technologische opleidingen.

Tussen 1990 en 1993 organiseerde Comett in België 739 studentenstages, 31 personeelsdetacheringen en 215 korte opleidingen. Het budget hiervoor bedroeg 8,2 miljoen ecu (± 350 miljoen fr.). Bij het Comett II-programma zijn 430 ondernemingen, 120 hogere onderwijsinstellingen en 290 professionele organisaties betrokken. Dit programma loopt nog tot eind 1994. Voor stages voor studenten en personeelsleden is in België minder interesse dan in andere landen: de meeste universiteiten en hogere onderwijsinstellingen bieden ook geen industriële stages aan. Net daarom is Comett een geschikt middel om internationale bedrijfservaring op te doen.

Inlichtingen: Departement Onderwijs - Comett - William Govaert - RAC Arcadengebouw - Kantoor 3079 - 1010 Brussel - ☎ 02-210 51 23 - fax 02-210 53 72

CURSUS OP UW MAAT

a

Hoe maak ik mijn leerlingen sociaal vaardig? Hoe versterk ik mijn relatie met de leerlingen? Hoe kan ik doelmatig werken op de klasseraad en bij de deliberatie? Hoe kan ik werken aan een betere relatie in multiculturele klassen? Het antwoord op al deze en andere vragen kunt u krijgen in een cursus op uw maat geschreven. Dank zij een grondige voorbespreking en verkenning van uw werksituatie kan de *Stichting-Lodewijk de Raet* inspelen op de **concrete behoeften van uw klasofschool**. Andere mogelijke thema's zijn bijvoorbeeld door luisteren tot groei komen (kleuteronderwijs), efficiënter werken door een betere relatie met de leerlingen (BuSO) of onderwijsmethodes en werkvormen handig gebruiken (LO en SO).

Stichting-Lodewijk de Raet - Liedtsstraat 27-29 - 1210 Brussel - ☎ 02-242 01 11

AUSCHWITZ-BIRKENAU

• EEN FILM

S

In 1978 bezochten tien ex-gevangenen en een honderdtal jongeren het concentratiekamp Auschwitz-Birkenau. Filmmaker *Frans Buyens* legde dit bezoek vast op pellicule. *Eens zullen de getuigen er niet meer zijn* registreert de reacties van de ex-gevangenen en de gesprekken tussen hen en de jongeren. De film confronteert ons met een helaas nog steeds actueel verleden.

De film is nu beschikbaar op video, samen met een brochure die de volledige filmtekst bevat. De film duurt 78 min., is in zwart-wit gedraaid en kost 1795 fr., tekstbrochure en verzendingskosten inbegrepen.

Films Lyda-Dacapo - Anja Horckmans - Hamerstraat 59 - 1040 Brussel - ☎ 02-230 99 05

• EEN STUDIEREIS

a

Van 9 tot 14 april kunt u deelnemen aan een studiereis naar Auschwitz-Birkenau. U bezoekt er het voormalige concentratiekamp en woont er enkele lezingen bij die begeleid worden door overlevenden van het kamp. Wie voor de eerste keer meereist betaalt 15.000 fr., alles inbegrepen (= 50 % van de totale prijs).

Stichting Auschwitz - Huidevettersstraat 65 - 1000 Brussel - ☎ 02-512 79 98

MILIEU MAAL DRIE

S

• EEN TIJDSCHRIFT

MENS: Milieu-Educatie, Natuur & Samenleving behandelt hete hangijzers uit de milieuproblematiek. De dossiers zijn begrijpelijk en didactisch in woord en beeld gebracht en zijn wetenschappelijk verantwoord. Het tijdschrift is een bron van informatie en inspiratie voor leerkrachten én leerlingen tweede en derde graad. In samenspraak met **KLASSE** biedt *MENS* alle leerkrachten een **jaarabonnement** aan tegen 500 fr. i.p.v. 700 fr. Als u zich via de school samen met uw collega's of leerlingen abonneert (minstens 21 abonnementen tegelijk) betaalt u slechts 350 fr. per persoon.

• EEN JONGERENPRIJS

De *Jongerenprijs Leefmilieu 1994* bedraagt 50.000 fr. voor een **groepswork**, geleid door een leerkracht. Jongeren van 12 tot 20 jaar mogen meedingen. De thema's zijn *Water, bron van leven en dood* en *Plastiek: kosten en baten voor het leefmilieu*. Leerkrachten kunnen uiteraard werkstukken van verschillende klassen indienen. De jury zal rekening houden met leeftijd en studierichting van de leerlingen. Het werkstuk beslaat 10 tot 25 pagina's (din A4) en wordt ingediend in drievoud vóór 31 maart. De prijsuitreiking vindt plaats op 20 april.

• EEN MILIEU-STAGE

Jongeren van 12 tot 20 jaar kunnen een educatieve stage doorbrengen in **laboratoria** die met milieuproblemen bezig zijn. Universitaire en industriële laboratoria, overheidsinstellingen en educatieve organisaties (bijvoorbeeld de Antwerpse Zoo) werken mee aan dit project. De aard van de stage, de werkduur en het aantal deelnemers is afhankelijk van het gekozen laboratorium. Aan dit project kunnen eventueel verzekerings- en materiaalkosten verbonden zijn.

MENS - Sonja De Nollin - Te Boelaarlei 23 - 2140 Antwerpen - ☎ 03-322 74 69

CURSUSSEN

ALGEMEEN

• SPELEN MET TAAL

Stichting-Lodewijk de Raet presenteert drie programma's om creatief met taal om te gaan. In *Loskomen in taal* (11-14/4 in Opheylissem) gaat u op zoek naar uw eigen stem en verbale uitdrukkingvormen. In de *Doorwerk-cursus creatief schrijven* (4-6/2, 25-27/3 en 6-8/5 in Hoepertingen) werkt u aan opbouw en stijl van een tekst. *Horen, zien en schrijven* (22/2, 1, 8, 15, 22 en 29/3 in Leuven) is een initiatiecyclus vol verhalen en gedichten.

Stichting-Lodewijk de Raet - Liedtsstraat 27-29 - 1210 Brussel - ☎ 02-242 01 11

• HET VERLEDEN VAN DE POLITIEKE ACTUALITEIT

Vijf avonden over **staats hervorming, partijpolitiek en globaal plan**: om de vragen van uw leerlingen te kunnen beantwoorden. Op 17, 24 en 31/1 en 7 en 14/2.

Oostvlaamse Volkshogeschool - Nederkouter 111 - 9000 Gent - ☎ 09-224 22 65

BASISONDERWIJS

• BIBLIODRAMA IN DE KLEUTER- EN LAGERE SCHOOL

Twee studienamiddagen op 23/2 en 2/3.

MUZIEK IN POPPENSPEL

Studiedag voor kleuterleiders op 16/3. Centrum Pulhof Navorming - Grotesteenweg 489 - 2600 Berchem - ☎ 03-230 12 78

• GEWELDDOZE OPVOEDING IN DE KLEUTERKLAS

Studiedag op 5/3 in Brugge.

De Vuurbloem - Rapaertstraat 39 - 8310 Assebroek-Brugge - ☎ 050-37 10 17

SECUNDAIR ONDERWIJS

• **Engels**: Vocabulary and grammar: activities for busy teachers (9/2).

• **Frans**: Jeux de rôles, théorie, pratique et évaluation (2 en 9/3);

a

Le communicatif (17/3).

• **Fysica**: Didactiek van de mechanica: onderwijs van bewegingsleer met demonstratieproeven (2/3) en met leerlingproeven (9/3).

• **Geschiedenis**: De Antwerpse financiële elite in de 18de eeuw (3/3); De schoolkwestie 1842-1959 (16/3 in Brussel en 27/4 in Gent).

• **Latijn en Grieks**: Juridische teksten (2/2); Metamorfozen in de kunst (15/3).

• **Politiek en sociaal**: Tucht en gezag in de klas en op school (12/1); De schoolmediatheek (9/3).

• **Wijsbegeerte en moraal**: De Kohlberg-Islatt benadering in de morele opvoeding (twee groepen: 10 of 24/2); Ethisch onderzoek in de kinderfilosofie (19/4).

Departement voor Lerarenopleiding RUG - St. Pietersplein 5 - 9000 Gent - ☎ 09-264 35 48

CONGRESSEN EN SYMPOSIA

BASISONDERWIJS

• **ONDERWIJS- EN THERAPIEGERICHT-TE DIAGNOSTIEK BIJ KINDEREN MET LEERPROBLEMEN**

Workshop op 9, 10 en 11/3 over **Dynamic Assessment**, een recente methode rond de vaardigheden die de leerkracht tijdens de les kan aanwenden om een opduikend leerprobleem beter te begrijpen en efficiënter aan te pakken.

Centrum voor het Bevorderen van de Cognitieve Ontwikkeling - Johan Warnez - St. Denijseweg 71 - 8500 Kortrijk - ☎ 056-21 71 41

SECUNDAIR ONDERWIJS

• **WIE BOEKT DIE VINDT - NEUZEN IN DE POËZIE**

Pedagogische studiedag op 16/3 in het kader van de *Jeugdboekenweek* over **strategieën** om leerlingen poëzie te leren smaken. Voor leerkrachten Nederlands, laatstejaarsstudenten middelbare normaalscholen en aggregatiestudenten.

Centrum voor Didactiek - UFSIA - Sectie Nederlands - Prinsstraat 8 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-220 46 81

ANDERS SCHOOLREIZEN

Leerlingen van de derde graad lager onderwijs kunnen op een bijzondere manier kennismaken met Hasselt. Het programma begint met de **theatervoorstelling *Kinderleven door de eeuwen heen***. Via toneel, dans, zang en muziek krijgen de leerlingen een beeld van het leven van het kind in negen tijdperken van de geschiedenis. Na de middag kunt u dan kiezen uit twaalf **leerwandelingen**. Elke wandeling heeft een eigen thema en elke leerling krijgt een dagboek met routebeschrijving, tekeningen, foto's en vragen. Enkele voorbeelden: uniformroute, Hasselt in interviewstijl, mediaroute, Hasselt op zijn lekkerst. Het project *Anders gaan schoolreizen* is samengesteld door de Dienst voor Toerisme van Hasselt en de Normaal-school van Maasmechelen en Bokrijk.

U kunt anders schoolreizen met uw leerlingen op 26, 27, 30 en 31 mei. Deelnemen kost 320 fr. per leerling, warm middagmaal inbegrepen. U kunt nog inschrijven tot 31 januari. Dienst voor Toerisme - Lombaardstraat 3 - 3500 Hasselt - ☎ 011-23 95 40

KLASSE-MENT

Elke maand vindt u op deze plaats een kleine wedstrijd, een uitdaging voor uw taal,

reken- of andere talenten. Elke maand pikken we uit de juiste inzendingen één winnaar. Die krijgt een boekenbon van 2000 fr., geschonken door de Standaard Boekhandel. Een briefkaart volstaat met het antwoord, uw naam en adres en eventueel uw functie in het onderwijs. Waarop wacht u?

Winnaar opgave 3: Kristien Elst uit Kessel-Lo.

Oplossing opgave 4: Als u de droedel goed bekijkt staat er onderwijs-onder-richt-in-g-en = onderrichtingen, die inderdaad lijn geven aan uw handelen. De naam van de winnaar maken we volgende maand bekend.

Opgave 5: Op een dag vindt u dit op uw bord. Hoe maakt u onderstaande vergelijking volledig door in de linkerhelft tussen de gegeven cijfers de correcte bewerkingen (+, -, x of:) in te vullen?

$$9999 = 20$$

We verwachten uw antwoord ten laatste op 28 januari. De juiste oplossing én een nieuwe opgave vindt u in het volgende nummer van **KLASSE**.

Klasse-ment - Koningstraat 138 - 1000 Brussel

Standaard
Boekhandel

scholen een aantal formulieren vervangen worden door een computer-computer-verbinding. *Departement Onderwijs - Departementele Informatica Cel - Freddy Deprez - RAC Arcadengebouw - 7de verdieping - 1010 Brussel - ☎ 02-210 54 39 - fax 02-210 54 15*

LERAARS AANSPRAKELIJK

Stel dat een leerling in mijn klas uit het raam valt of dat hij gewond geraakt op de speelplaats terwijl ik toezicht heb. Hoever ben ik aansprakelijk voor fouten van leerlingen? En wanneer precies?

Er zijn twee soorten aansprakelijkheid. Eerst is er de **gewone burgerlijke aansprakelijkheid**: net als andere mensen bent u aansprakelijk voor uw persoonlijke fouten die schade berokkenen aan een ander. Er is ook een **specifieke burgerlijke aansprakelijkheid** voor het onderwijspersoneel: de aansprakelijkheid voor daden van leerlingen die onder uw toezicht staan. Deze aansprakelijkheid moet niet bewezen worden: u bent aansprakelijk tenzij u zelf het tegendeel kunt bewijzen. Er zijn vijf voorwaarden: het moet een leerling zijn; hij begaat een fout of nalatigheid en heeft schuld; dit

berokkent schade aan een derde; er is een oorzakelijk verband tussen fout en schade en deze fout of nalatigheid gebeurt als de leerling onder uw toezicht staat.

Uw aansprakelijkheid begint als de leerling de school binnenkomt en eindigt als hij de school weer verlaat. Hierop zijn uitzonderingen mogelijk: schoolrijen, schoolbussen, buitenschoolse activiteiten enz. De school kan dan ook het best in een bijzonder reglement ouders en personeelsleden duidelijk maken waar de verantwoordelijkheid van de school begint en eindigt. Over specifieke situaties (toezicht in de klas, in de eetzaal, bij verplaatsingen enz.) leest u meer in het *Onderwijzszakboekje* (blz. 326-329). Zo kan bijvoorbeeld een **gebrek aan tucht** in de klas of het toelaten van **gevaarlijke spelen** op de speelplaats beschouwd worden als een persoonlijke fout van de toezicht houdende leerkracht.

Bron: Onderwijzszakboekje 1993-94 - J. Heyvaert & G. Janssens - Kluwer Editorial - ☎ 02-719 15 11 - 364 blz. - 1146 fr. (987 fr. met abonnement op volgende uitgave)

DRUGS IN ZELFKLEVERS

In de scholen van onze regio heeft men een waarschuwingsbrief uitgedeeld waarin ouders gevraagd worden op te letten voor verborgen drugs in zelfklevertjes van Walt Disney, Superman enz. Drugs zouden via speeksel en de huid door kinderen worden opgenomen. Is dit paniekzaaijerij of hoe zit dat?

Deze brieven duiken met de regelmaat van een klok op en ouders, schooldirecties, enz. slaan dan vol goede bedoelingen aan het kopiëren. Het mag meteen duidelijk zijn: de brief staat vol onzin en zorgt onnodig voor paniek. Een kopie van zo'n brief en een uitvoerige reactie erop vindt u in *KLASSE* van april '92. Ook nu stelt de *Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen*

«dat het hier duidelijk om een valse brief gaat die paniek wil zaaien en het gevoel van machteloosheid rond druggebruik bij ouders versterkt. De brief berust op pure fantasie en het is nodig om de verspreiding zo snel mogelijk te stoppen. Voor zover bekend heeft trouwens niemand deze zegeltjes ooit al gezien. De fabeltjes van de grote onbekende drugdealer die jonge mensen in zijn macht probeert te krijgen door het gratis uitdelen van drugs klopt in geen geval met de realiteit van druggebruik bij jongeren. De meeste jongeren maken voor het eerst kennis met drugs via vrienden en leeftijdgenoten of ze gaan samen met hun beste vrienden experimenteren uit nieuwsgierigheid, om stoer te doen, om mee te doen met de anderen. Het in stand houden van de fabeltjes zoals die via de brief worden bevestigd, bemoeilijkt alleen maar de preventieve inspanningen die jongeren juist willen bewusstmaken van de aanwezigheid van drugs in de samenleving.»

Iedereen doet er dus goed aan dergelijke brieven meteen te stoppen waar ze horen: in de vuilnisbak.

Inlichtingen: Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen (VAD) - G. Schildknechtstraat 9 - 1020 Brussel - ☎ 02-422 49 69

KINDERBIJSLAG

Enkele maanden geleden stuurde het Departement Onderwijs een brief dat de kinderbijslag voortaan via de Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers wordt uitbetaald. Van deze dienst kreeg ik een formulier. De kinderbijslag zou voortaan op naam van mijn echtgenote komen en zij moest haar rekeningnummer meedelen. We hebben vergeten dat formulier terug te sturen en hebben nu een herinnering gekregen.

Daarin wordt ook gesproken van staking van betaling als we het formulier niet snel terugsturen. Hoe zit dit nu allemaal ineen?

Sinds 1 september is de uitbetaling van de kinderbijslag aan leden van het onderwijzend personeel overgeheveld naar de *Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers* (RKW). In het akkoord

tussen het Departement Onderwijs en de RKW staat dat de kinderbijslag in de toekomst **op naam van de echtgenote** wordt uitbetaald. Dit is historisch zo gegroeid voor alle werknemers. Alleen de ambtenaren waren nog een uitzondering. De uitbetaling gebeurt in het begin van de maand: concreet krijgt u begin februari de kinderbijslag voor januari. Volgens het akkoord blijven de uitbetalingen voortduren tot de overgangsfase rond is.

Begin september kreeg u een brief van de RKW met een **aanvraagformulier**. Op 9 november heeft iedereen die dit formulier nog niet had teruggestuurd een **herinnering** gekregen. Half december zijn bijna 38.000 van de 41.500 aanvragen in orde en komen nog steeds aanvragen binnengedruppeld. Eind januari maakt de RKW een nieuwe balans op. Wie dan nog niet heeft gereageerd krijgt een (waarschijnlijk laatste) nieuwe herinnering. Het is in uw eigen voordeel om snel uw aanvraagformulier binnen te sturen, maar voorlopig worden géén betalingen gestaakt.

COMPUTERS

Ik kan er niet goed meer aan uit. Hoeveel scholen communiceren er nu al per computer met het departement onderwijs? En hoeveel verschillende software-systemen zijn er eigenlijk op de markt? Zijn die allemaal even goed?

Op dit moment hebben 60 procent van de basisscholen, 95 procent van de secundaire scholen en 96 procent van de hobo scholen een computer. Ongeveer 40 procent van deze scholen gebruiken de computer ook voor de aanmaak van allerlei documenten. Het departement wil nu zo snel mogelijk in contact komen met de **leveranciers** van uw software. Ook als u of een collega zelf de school hebben geautomatiseerd. De volgende leveranciers staan al in contact met het departement, andere zijn hierbij uitgenodigd zich te melden: *Academiebank, Broeckx, C-Asa (Comoverde), Dira, GP-Untis, Informat, IST, IVS, Kraal, Nucleus, Onderbeke & Waern, Pedic, PW-School, Rowe, Sabo, Schoolbank, Sola-R, Susa, Taso, TL-Soft, Virbo* en ten slotte *Wisa*.

In september start immers een nieuw project rond de automatisering van uw communicatie met het departement. Een vijftiental scholen zullen een jaar lang enkele formulieren (o.a. pers 2 en pers 5) ook via de modem doorsturen naar het departement. Vanaf september '95 zullen voor zoveel mogelijk

Rekenverhalen

In het derde en vierde leerjaar zouden 30 tot 40 % van de leerlingen problemen hebben met de beheersing van de tafels tot 12. Het is maar één cijfer uit het boek *Rekenen als probleem* (Ruijsse-naars e.a., Acco). Gelukkig staat het ook vol strategieën om de rekenproblemen op te lossen. Eén daarvan is het rekenen te verbinden met realistische problemen uit de leefwereld van de kinderen. De meeste vraagstukken komen immers nog uit een «schoolse» werkelijkheid. Ze dienen dan als **kroon op het werk** om aan te tonen dat leerlingen wat ze abstract en contextloos hebben aangeleerd ook kunnen toepassen op een realiteit die dan nog niet eens de hunne is. Niet zelden zijn de vraagstukken bovendien per soort geordend, zodat de leerlingen zich niet kunnen oefenen in het kiezen van efficiënte oplossingsstrategieën. Wie van bij het begin met realistische *rekenverhalen* mag werken ziet dat wat hij leert bruikbaar is in de werkelijkheid. Daardoor stijgt de motivatie. De onderzoekers plaatsen ook vraagtekens bij het gebruik van rekenstaafjes. Die zouden de overgang naar getallen van twee cijfers en naar rekenen als *verinnerlijkt handelen* alleen maar bemoeilijken.

Stress in de klas

Zo'n 15 % van de Nederlandse leerlingen tussen 12 en 16 jaar hebben vaak last van stress. Uit onderzoek aan de *Rijksuniversiteit Leiden* blijkt dat die stress geen aanwijsbare invloed heeft op hun schoolprestaties, wél op hun prestatie-motivatie. Daarbij zijn er twee richtingen mogelijk. Gestresseerde leerlingen kunnen weggroepen. Zulk verwijderingsgedrag leidt tot een lage prestatie-motivatie. Maar ze kunnen ook agressief worden of toenadering zoeken. Die reactie leidt tot een **hoger prestatie-motivatie**. Blijft nog de vraag waardoor leerlingen gestresseerd geraken. Ze ergeren zich meestal aan de leraars: hun manier van lesgeven (snel, onduidelijk of saai) en de straf die ze geven (streng en onterecht). Op de tweede plaats komen de leerlingen (pesten, de sfeer in de klas enz.).

Geslacht

Meisjes zijn beter in vreemde talen dan jongens. Dat blijkt ook uit hun cijfers voor mondelinge en schriftelijke taalvaardigheid. Toch scoren zij op het onderdeel tekstbegrip bij de centrale examens in Nederland altijd opvallend la-

ger dan de jongens. Onderzoekster K. Bügel van de *Groningse Universiteit* ontdekte nu waaraan dat ligt. De inhoud van de gepresenteerde teksten beïnvloedt dat resultaat.

De teksten gaan meestal over politiek, economie, sport, techniek en geweld. Daardoor worden de **jongens bevoordeeld**. De leesgewoonten en interesses van de jongens en meisjes verschillen immers aanzienlijk. Vanaf een bepaald niveau speelt voor het begrip van een tekst in een vreemde taal de interesse en achtergrondkennis een grotere rol dan woordenschat enz. Daarom scoren meisjes beter bij teksten over gevoelens, menselijke relaties, opvoeding, literatuur enz. Maar dergelijke onderwerpen komen bij de examenteksten zelden voor. Op die manier wordt de oorspronkelijke voor-sprong van meisjes teniet gedaan. Leerkrachten zouden bij toetsen van tekstbegrip meer rekening moeten houden met de voorkennis van meisjes. Anderzijds zouden meisjes ook moeten wor-

den aangemoedigd om meer algemeen informatieve teksten te lezen.

Helpende hand

Leraars zijn elke dag bezig met leerlingen te helpen. Toch dekt dat woord in onderwijs en opvoeding een specifieke lading. Helpen betekent hier de leerlingen begeleiden tot **zelfstandige mensen**. Dat stelt o.a. B. Latuheru in de reeks *Leerproblemen op school* (Acco). Helpen is niet: snel met oplossingen komen, want dan blijven de leerlingen afhankelijk van u. Helpen is wel: accepteren wat het probleem is van de leerling en dan óf samen tot een oplossing komen óf de leerling zijn eigen problemen laten oplossen, nadat u het probleem inzichtelijk hebt laten maken en hem de middelen hebt aangereikt om tot oplossingen te komen. Helpen is begeleiden naar zelf-

SIGNAAL

standig oplossen van problemen. De leerling voelt zich hierdoor sterker. Hij is meer verantwoordelijk voor de uitvoering van de oplossing en krijgt daardoor een positieve zelfwaardering.

Halo-effect

Kinderen uit éénoudergezinnen wekken, los van alle mogelijke objectieve verschillen, bij hun leerkrachten opvallend lagere prestatieverwachtingen dan kinderen uit «complete» gezinnen. Dit resultaat van een onderzoek van *prof. Dronkers (Mens en Maatschappij, 1992)* bevestigt nog eens

het halo-effect waaraan leerkrachten lijden. Eerder werd al aangetoond dat leerkrachten aanzienlijk meer positiefs verwachten van leerlingen die er fysiek aantrekkelijk uitzien, uit een betere sociale klasse komen en van dezelfde etnische oorsprong zijn als zijzelf. Bij het halo-effect worden één of enkele kenmerken ten onrechte veralgemeend. Dat werkt in het voordeel van de ene groep leerlingen en in het nadeel van de andere. Van wie er niet goed uitziet, slordig gekleed is, werkloze of gescheiden ouders heeft of een andere huidskleur heeft, wordt (dikwijls onbewust) minder verwacht en dat leidt al op voorhand tot **meer mislukkingen**. Bovendien zorgt het *self-fulfilling prophecy-effect* er nog eens voor dat mensen er op een subtiele wijze voor zorgen dat hun voorspellingen ook uitkomen. Dat betekent dat wie eigenlijk meer hulp nodig heeft, er dikwijls minder krijgt en slecht presteert. Waardoor het vooroordeel nog eens bevestigd wordt en de cirkel rond is.

Omgekeerde kloof

De jongeren van tegenwoordig ervaren nauwelijks nog zoiets als een «generatiekloof». De meeste jongeren kunnen goed opschieten met hun ouders en voelen zich door hen gesteund. Andersom blijken **ouders veel kritiek** te hebben op de jeugd. Voor hen bestaat de generatiekloof wel degelijk. Dat is volgens *Didaktief* een van de conclusies uit een onderzoek van de universiteit van Utrecht bij jongeren van twaalf tot vierentwintig jaar. In economisch opzicht zijn jongeren conservatiever dan hun ouders. Zij zien minder in nivellering en het opheffen van statusverschillen. Jongeren zijn echter progressiever als het gaat om abortus, euthanasie en alternatieve samenlevingsvormen. Ook denken jongeren minder autoritair en staan ze positiever tegenover etnische minderheden. Ondanks dit gegeven, zijn 38 % van de jongeren volgens de onderzoekers bevattelijk voor extreem rechtse ideeën, omdat zij instemmen met intolerante denkbeelden.

Bij de lesvoorbereiding thuis leek alles eenvoudig. Maar in de praktijk van de klas loopt het bij Geert de volgende dag volledig uit de hand. De leerlingen luisteren niet en doen niet wat hij had verwacht. Geert is een beginnend leraar en het gevaar bestaat dat hij door de praktijk

STUDIE tijkschok snel zijn idealen verliest. Elke leraar maakt een eigen evolutie door.

«Ik mocht plots niet meer shit zeggen als het krijtje brak.»

Beginnende leraars staan er dikwijls alleen voor. Hun stagebegeleiders hebben hen meestal wel met goede raad overstelpt maar zodra ze alleen voor de klas staan werkt het niet zoals verwacht. Collega's volgen dat proces wat meewarig vanop afstand. Zij hebben het ook door schade en schande moeten leren, redeneren ze. Nu is het de beurt aan de volgende nieuwkomer. Die ziet dikwijls dag na dag zijn idealen verder afkalven en grijpt na enige tijd naar het redmiddel van de harde aanpak. «Goed zo», klopt een oudere collega hem op de schouder, «zó moet het.» Maar Geert voelt er zich niet goed bij. Hij wou en zou op een andere manier lesgeven. Zijn manier. Is dat dan echt onmogelijk?

Slachtoffers van de praktijk schok

Frustratie

Uit onderzoek blijkt dat leraars in het begin van hun loopbaan geconfronteerd worden met een praktijkschok. Hieronder wordt de psychische dreun verstaan, die iemand ervaart als hij te maken krijgt met een beroepswerkelijkheid die anders is dan hij gedacht had. Een student in opleiding heeft bijvoorbeeld bepaalde idealen over differentiëren in de klas. In de beginnende beroepsuitoefening probeert hij deze idealen in de praktijk om te zetten. Hij krijgt te kampen met specifieke problemen die hij niet had voorzien (orde, beoordelen van leerprestaties, te weinig leermiddelen, organiseren van de klas...). Gevoelens van frustratie, angst, stress en eenzaamheid zijn legio. Ze leiden ertoe dat de beginnende leraar onderwijsstrategieën en defensiemechanismen ontwikkelt, die uiteindelijk goed en succesvol onderwijzen in de weg staan. Een beginnend leraar, die bijvoorbeeld moeite heeft met orde houden tijdens het gedifferentieerd werken, zoekt de oplossing voor zijn problemen in het weglaten van elke vorm van differentiëren. Dit bruikbaar didactisch principe wordt dan over boord gegooid ten gunste van een overlevingsstrategie. Zo zien we soms dat leraars tijdens de aanvangsjaren hun vernieuwingsgerichte instelling opgeven ten gunste van de op school aanwezige conservatieve en op controle en dwang gerichte houdingen.

Blijven leren

Om die evolutie te vermijden moet een goede leraar beschikken over wat men een *reflectieve ingesteldheid* noemt. Onderwijs is complex, verscheiden en onvoorspelbaar. Onderwijzen is immers een interactief gebeuren. Er is een continu samenspel van invloeden tussen leraar en leerlingen en tussen leerlingen onderling. Een leraar kan bijgevolg niet volstaan met het toepassen van recepten of het uitvoeren van een aantal technieken. Hij moet zich in elke situatie steeds weer afvragen hoe hij het best handelt om bepaalde doelen te

bereiken. Hij moet in staat zijn een terugval in zijn ontwikkeling te herkennen en te boven te komen. Opduikende problemen moet hij kunnen analyseren en op een goede manier oplossen. Hij moet in staat zijn zichzelf doelen te stellen en naar die doelen toe te werken. Een leraar bereikt dus nooit het einde van zijn leerproces. Hij blijft steeds leren van zijn eigen ervaringen en is zo voortdurend in ontwikkeling. Zo'n leerhouding wordt een *reflectieve ingesteldheid* genoemd.

Sommige leraars zijn niet tot zo'n reflectie in staat. Daarvoor moet je enige afstand kunnen nemen van het eigen denken en handelen. Goede leraars kunnen kritisch nadenken over hun eigen veronderstellingen, verwachtingen en bedoelingen.

Op die manier worden zij zich bewust van eigen patronen en wetmatigheden. Zo'n leraar beseft bijvoorbeeld dat hij sneller gaat praten als hij zenuwachtig is of dat hij onbewust van het vooroordeel vertrekt dat meisjes minder graag wiskunde doen.

Pas als hij zich daarvan bewust is, kan hij zijn handelen veranderen.

Gevaarlijke routine

Om de praktijkschok te overleven moet de leraar over drie eigenschappen beschikken: hij moet de potentie hebben om goed te kunnen starten, door te groeien en te veranderen. In elke fase is een reflectieve ingesteldheid van het grootste belang.

1. **Starten.** Door reflectie kan een leraar bijvoorbeeld uitmaken wat de betekenis is van bepaalde principes en werkvormen voor zijn startjaren en zijn latere jaren. Hij kan vervolgens bewust tot de keuze komen om als beginnend leraar bepaalde verworvenheden uit de opleiding voorlopig niet te gebruiken. Zo leert hij zichzelf en zijn idealen te beschermen.

2. **Doorgroeien.** Na een aantal jaren beroepservaring kan een les uit routine-handelingen bestaan. Dan bestaat het gevaar dat een leraar zich niet meer bewust is van het gedrag dat hij vertoont. Hij vraagt zich bijvoorbeeld niet meer af of zijn onderwijsgedrag in die situatie effectief is. Routines zijn alleen positief als ze op basis van inzicht tot stand zijn gekomen.

3. **Veranderen.** Uiteindelijk leeft men ook in een snel ontwikkelend school- en maatschappijstelsel. Een leraar mag zich niet afsluiten voor nieuwe ontwikkelingen, zeker niet op het eigen werkdomein. Hij moet die kunnen analyseren en daaruit consequenties trekken voor het uitvoeren van zijn beroep. Een leraar moet *veranderpotentie* hebben. Ook daarvoor is reflecteren nodig.

Persoonlijkheid

Iedereen maakt een persoonlijke en professionele ontwikkeling door. Die wordt niet alleen bepaald door de eigen persoonlijkheid. Het gaat steeds om een samenspel van persoonlijkheid (eigen bekommernissen, subjectieve theorieën, persoonlijke perspectieven, het zelfbeeld enz.) en factoren uit

de persoonlijke sfeer (hobby's, gezin) en organisatorische omgeving. Met dat laatste worden de elementen bedoeld die vanuit de school de persoonlijke evolutie beïnvloeden: het schoolreglement, de stijl van de directie, de omgang met collega's enz. Al deze elementen hebben een invloed op elkaar en brengen samen het effect tot stand. Zo zal een leraar die zich in een moeilijke thuissituatie bevindt (persoonlijke omgeving), hierdoor worden opgeslorpt en minder in staat zijn om zich als leraar verder te ontwikkelen. Indien hij evenwel een goede opvang en begeleiding zou krijgen in de eigen school (organisatorische omgeving) of een positief beeld heeft van zijn eigen functioneren als leraar (persoonlijkheidsfactor) is de kans groot dat hij toch een professionele groei doormaakt.

Verloren lopen

Elke leraar zal wel fasen van zijn eigen evolutie herkennen in het verhaal van Christine: «Ik liep in het begin eigenlijk verloren op school. Het meest verwant voelde ik me nog met de eerstejaars. Zij doolden ook maar door het gebouw op zoek naar het juiste lokaal en ook zij moesten de ongeschreven wetten van de nieuwe omgeving nog ontdekken. Een appel eten op de gang? Dat doe je toch niet als leraar! Een leerling wees er me fijntjes op dat een lerares niet shit hoort te zeggen als het krijtje breekt.»

Het schoolleven ziet er totaal anders uit aan de andere kant van de lessenaar. Dat is voor veel beginnende leraars meestal de grootste schok. «Ik heb het gevoel dat ik in één jaar tijd in een andere generatie ben gestapt», zegt Christine. «Ik ben Mevrouw Lauwers geworden, maar dat ben ik niet, dat is mijn moeder.» Ineens wordt zij geacht gedrag van kinderen af te keuren waar ze eigenlijk wel begrip voor kan opbrengen. «Zelf maakte ik ook regelmatig huiswerk voor een ander vak tijdens de les. Moet ik dan nu tegen de kinderen zeggen dat het niet mag?»

Klets-kousen

«Tegen de herfstvakantie was ik al helemaal uitgeteld», zegt Christine. «Ik was er erg aan toe. Toen zocht ik nog enkele vrienden op van tijdens de lerarenopleiding en gelukkig hadden zij het allemaal even moeilijk. Dat was een hele opluchting. Orde houden bleek bij iedereen een groot probleem. Zoiets eenvoudig als het begin van de les, wie denkt er bij na dat jonge leraren dat juist een lastig moment vinden? Je komt de klas binnen en dan zit daar zo'n meute van kletsende kinderen die daar rustig mee doorgaan tot je er wat van zegt. Het verbaasde me in het begin dat ze dan inderdaad ophiielden met kletsen, hun boeken pakten en recht gingen zitten. Waarom doen ze dat niet meteen gewoon vanzelf?»

Christine heeft daarmee al de eerste twee fasen doorgemaakt waar elke leraar blijkbaar doorheen moet: eerst voelt hij zich nog leerling, daarna staat de bekommernis om te overleven centraal. Dan komen er meestal nog twee stappen: de concentratie op leerstof en lesopdracht en uiteindelijk de bekommernis om de leerling en zijn behoeften.

De ideale leraar

In de begeleidingsmethodiek die aan de KUL werd ontwikkeld voor de praktijkopleiding van aanstaande leraren staat dat de meest ideale leraar

diegene is die de problemen met zijn taak en zijn persoon al heeft opgelost en eerder bekommerd is om de leerlingen: «Tijdens de opleiding zullen weinig studenten ertoe komen hun aandacht op de eerste plaats te richten op de leerlingen. Toch zal de wijze waarop de studenten werden begeleid (zowel in de stageschool als in het opleidingsinstituut) een belangrijke invloed hebben op de mate waarin zij zich als leraar professioneel ontwikkelen en evolueren in hun bekommernissen.»

Het onderzoeksproject dat daar door Tistaert, Janssens en Laevers werd uitgewerkt telt meer dan 400 bladzijden uitgewerkte observaties en technieken voor een efficiënte stagebegeleiding. Die moet de aanzet geven voor een blijvende begeleiding van leraars in hun professionele ontwikkeling. ■

De begeleidingsmethodiek voor de praktijkopleiding van aanstaande leraren (Tistaert, Janssens, Laevers) werd als onderzoeksproject 88.04 gefinancierd door het Fonds voor Collectief Wetenschappelijk Onderzoek van het Departement Onderwijs. Het is een lijvig en concreet werkboek voor stagebegeleiding.

KUL - Faculteit der Psychologie en Pedagogische Wetenschappen - afdeling Didactiek - Tiensestraat 102 - 3000 Leuven - ☎ 016-28 56 11

Elke leraar krijgt een psychische dreun.

GROEIJEN

Elke beginnende leraar maakt een eigen ontwikkeling door. Toch zitten daar meestal vier dezelfde fasen in. Elke fase verschilt naargelang de centrale bekommernis van de leraar op dat ogenblik.

Fase 1: «Ik voel me nog leerling»

Aanstaande leraars die nog geen ervaring hebben opgedaan in de concrete klaspraktijk, identificeren zich met de leerlingen. Ze kunnen zich alleen in hun verbeelding verplaatsen in de rol van leraar. Het beoordelen van (leer)resultaten, houden van orde, kennen van schoolregels, plannen van een activiteit, houden van toezicht... lijken voor hen irrelevant.

Fase 2: «Hoe kan ik overleven?»

Na de eerste eigen ondervinding als leraar, worden de geïdealiseerde opvattingen over leerlingen vervangen door de zorg om te overleven als leraar. Deze leraars vragen zich af of ze het beroep wel zullen aankunnen. Ze zijn geobsedeerd door vragen als: Ben ik wel geschikt als leraar? Beheers ik de leerstof zelf wel voldoende? Functioneer ik wel goed? Kan ik wel orde houden? Kom ik goed over bij de leerlingen, collega's en directie? Het is een periode van grote spanning.

Fase 3. «Ik moet een opdracht uitvoeren»

Na verloop van tijd word je als leraar meer bekommerd om de uit te voeren taak, om de ondervindingssituatie. Je maakt je zorgen over methodes en materialen die -al dan niet- ter beschikking staan. Deze leraars denken dat ze de vakinhoud in voldoende mate beheersen, maar als ze voor de klas staan ervaren ze dat ze de stof niet kunnen overbrengen aan de leerlingen. Ze stellen vast dat ze moeite hebben om sprekende voorbeelden te vinden. Ze weten geen blijf met vragen van leerlingen evenmin als met antwoorden die afwijken van wat zij zich als antwoord hadden voorgesteld. Soms kunnen ze de vele opdrachten en verplichtingen (ook buiten het lesgeven) niet overzien.

Fase 4. «Wat heb ik de leerlingen te bieden?»

Ten slotte verschuift de aandacht voor het eigen gedrag naar de zorg voor de leerlingen en hun leerbehoeften. Dan stel je je vragen over het effect van het eigen ondervindingsgedrag op de verschillende leerlingen. Je probeert elk kind te helpen, aangepast aan zijn ontwikkelingsniveau. Je bekommert je om de interactie die je met elke leerling hebt en om de relaties tussen leerlingen onderling. De zorg die je dan hebt, is deze van een respectvolle helper die probeert de situatie zodanig te boetseren dat elk kind maximaal leert of zich maximaal ontwikkelt.

Het Waalse dorpje Bilstain stond in het begin van het schooljaar nog in rep

enroer omdat ouders een seropositief kind lieten inschrijven in de gemeenteschool. Andere ouders geraakten in paniek. Maar wat doet een leraar als er een kind met AIDS of besmet met het virus naar zijn klas komt? Het aantal seropositieve kinderen neemt gestadig toe. Bij het Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie werden in ons land al 630 kinderen onder de 15 jaar met een HIV-infectie opgetekend. Hier van zijn er 77 AIDS-pa-

AIDS in de klas

GEZONDHEID

tiënt geworden. Mag zo'n kind eigenlijk op school toegelaten worden? Is er gevaar voor besmetting? Kandidaat-onderwijzers maakten over deze vragen een actueel eindwerk.

Grootouders willen hun kleinkind alleen nog met gummihandschoenen aan begroeten. Seropositieve kinderen worden uitgesloten op school of in de sportvereniging of mogen niet met de schoolbus meerijden. Zijn dit overtrokken reacties uit angst en vooroordelen? Het opnemen van seropositieve of AIDS-kinderen op school veroorzaakt in elk geval onrust, veelal uit onwetendheid.

Het virus dat de aandoening veroorzaakt werd in 1983 afgezonderd en werd het HIV of *Humaan Immundeficiëntie Virus* genoemd. Als een persoon met dit virus in contact is geweest vormt het lichaam antistoffen. In deze toestand is hij seropositief. Lang niet alle seropositieve patiënten krijgen AIDS (*Acquired Immuno Deficiency Syndrome*). Het HIV tast het afweersysteem van het lichaam aan waardoor de vatbaarheid voor infecties toeneemt. De virusziekte kan lange jaren blijven sluimeren, zonder actief te worden. Een seropositief persoon vertoont dus geen symptomen, in tegenstelling met een AIDS-patiënt, die wel ziek wordt. Voor de AIDS-patiënt is elke banale aandoening levensbedreigend.

De angst voor AIDS is vaak ten onrechte. Het HIV kan niet via een vuile WC-bril worden overgebracht, ook niet via het gemeenschappelijk gebruik van bestek, het drinken uit hetzelfde glas, het gebruik van dezelfde handdoeken, zweet en tranen, hoesten of niezen, kussen of knuffelen.

Kan men zonder risico's een seropositief kind op school toelaten?

Onderzoek naar AIDS en naar het HIV heeft uitgewezen dat het besmettingsrisico gering is. De opvang van seropositieve kinderen houdt, onder normale hygiënische omstandigheden, geen enkel gevaar in voor andere kinderen. Dat zegt *Kind & Gezin*. Seropositieve kinderen kunnen, zonder enig risico, in alle opvangvoorzieningen worden aanvaard. Alleen als een ernstige achteruitgang van de algemene gezondheidstoestand optreedt bij het seropositieve kind of als er sprake is van agressief gedrag, is een aangepaste zorg aangewezen. Het wordt aan de behandelende arts overgelaten of niet melding te maken van een HIV-besmetting. *Kind & Gezin* legt er ook de nadruk op dat instellingen niet kunnen eisen dat eventuele seropositiviteit wordt gemeld noch dat voor de opvang systematisch of selectief op HIV-infectie wordt gescreend. Er bestaat voor AIDS trouwens nog geen meldingsplicht. Bijge-

volg zijn ouders of directie niet verplicht te melden dat een kind seropositief is.

Kan een kind met AIDS een ander kind toch op een of andere manier besmetten?

Er is over de hele wereld geen enkel geval bekend van AIDS waarbij het HIV overgedragen zou zijn van het ene kind op het andere in het huisgezin, de school, een gastgezin of kinderkribbe. Zelfs bij tweelingen, de ene geïnfecteerd en de andere niet, die dezelfde flesjes, speelgoed, voedsel, bed en box deelden, werd het virus niet overgedragen.

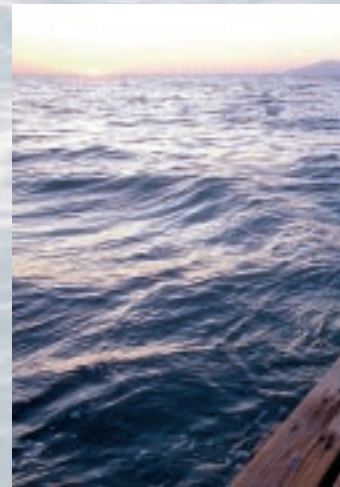
Loopt een kind met AIDS gevaar als het samengebracht wordt met andere kinderen?

AIDS-patiëntjes zijn zelf erg vatbaar voor infecties. Zo kan bijvoorbeeld een verkouden klasgenootje het AIDS-patiëntje een longontsteking bezorgen. Wees daarom attent op zieke klasgenootjes en neem eventueel contact op met de ouders van het AIDS-patiëntje. Het risico dat een kind met aangetaste afweer loopt door wel naar school te gaan, dient te worden afgewogen tegen mogelijke psychologische en sociale schade die het kind loopt door van school weg te blijven.

Bijten

Als een kind wordt gebeten door een seropositief kind of door een AIDS-patiëntje, kan het virus dan worden overgedragen?

Het HIV werd teruggevonden in speeksel maar het is daar slechts zeer zelden en in kleine hoeveelheden aanwezig. Het virus is weinig besmettelijk. Alles wijst erop dat grote hoeveelheden virus als het ware ingewreven moeten worden om door het slijmvlies of kleine huidletsels heen te dringen. Er zijn dan ook geen gevallen van AIDS bekend of vermoed die kunnen te wijten zijn aan een beet. Speeksel dat in contact kwam met bloed heeft tot nu toe nog nooit het HIV overgedragen. Overdracht van het virus gebeurt enkel als er direct contact plaatsvindt van sperma, bloed of

Een seropositief kind moet niet

vaginavocht met de bloedstroom via seksueel contact (anaal of vaginaal) of injectie.

Loopt een kind gevaar als het een speelkameraadje is van een met HIV besmet kind?

Gewoon sociaal contact is dus niet gevaarlijk. Als bekend is dat een ouder van een kind AIDS heeft is de kans evenwel groot dat andere kinderen niet meer met dat kind (of bij het kind thuis) mogen spelen. Om de ouders van de klasgenootjes gerust te stellen kan de school bijvoorbeeld een thema-avond over AIDS organiseren.

Dienen de scholen voorzorgsmaatregelen te treffen om contact met bloed of ander lichaamsvocht van een seropositief kind te verhinderen?

We weten nooit zeker of iemand besmet is. Alle scholen dienen hygiënische routinemaatregelen te nemen bij het verwijderen van bloed en lichaamsafscheidingsen. Deze maatregelen moeten overigens bij alle personen genomen worden, ongeacht of er al of niet sprake is van een HIV-besmetting. Het hepatitis B-virus is trouwens veel besmettelijker dan het HIV.

Loopt een kind risico als het samen in de klas zit met een AIDS-patiëntje of een seropositief kind dat braakt of diarree heeft?

Het kind loopt geen risico. Personeel dat deze afscheidingsen opruimt moet bleekwater gebruiken en indien noodzakelijk handschoenen dragen. Hoewel deze voorzorgsmaatregelen worden

aangemoedigd, is er nog geen enkel geval van HIV-besmetting bekend door contact met urine, speeksel, braaksel of stoelgang.

Als AIDS wordt overgedragen door bloedcontact, kan men AIDS dan krijgen tijdens vechten of gedurende een contactsport zoals voetbal en rugby?

Er is geen enkel geval van AIDS bekend waar de besmetting in verband kon worden gebracht met een sportletsel. Een contact met bloed dat bij een sportletsel kan gebeuren,

verschilt sterk met de directe inspuiting van bloed in de bloedstroom zoals die gebeurt bij een bloedtransfusie of spuiten met besmette naalden.

Geen risico

Hoe verzorg je een wonde van een seropositief kind?

De gewone maatregelen voor EHBO volstaan. Als het slachtoffer bloedende letsels heeft (een snee of schaafwonden) zal de verzorger handschoenen dragen. Deze handschoenen zijn van het type voor éénmalig gebruik. Eigenlijk is er enkel risico als de huid van de verzorger niet intact is, bijvoorbeeld door een wonde of eczeem. Maar zelfs dan is het risico zeer gering. Ingeval bloed of lichaamsvocht in een wonde van de verzorger terecht komt: uitspoelen met water en ontsmetten met een alcoholische oplossing van 70 procent. Het virus is na 15 seconden

onschadelijk. Als de verzorger geen handschoenen draagt moet hij meteen zijn handen wassen na contact met bloed of lichaamsvochten zoals braaksel en wondvocht.

Hou preventief wondjes en andere huidbeschadigingen aan de eigen handen zoveel mogelijk afgedekt met een waterafstotende pleister. Vermijd zo mogelijk direct contact met bloed en wondvocht. Bij het stelpen van een bloedneus kan bijvoorbeeld een handdoekje of kledingstuk uitkomst bieden. Ruim gemorst bloed op met bijvoorbeeld een papieren handdoekje en desinfecteer bij voorkeur de gereinigde plek met verdund chloorbleekmiddel (ca 1:50 bleekmiddel in water). Stop bebloed afval in een speciale vuilniscontainer zodat anderen er niet in aanraking mee kunnen komen.

Bestaat er gevaar voor de kinderen als een lid van het schoolpersoneel seropositief zou zijn?

Nee, AIDS wordt niet overgebracht door lucht, voedsel, water of enige andere vorm van gewoon sociaal contact met personen met AIDS, zelfs gedurende lange perioden. Leraars of ander schoolpersoneel met AIDS die zich goed genoeg voelen om te werken, betekenen geen risico voor kinderen of medewerkers.

Welke houding kan je aannemen tegenover besmette kinderen?

Het probleem van de opvang van AIDS-kinderen in gemeenschappen is niet te onderschatten. Het best doet het gezin een beroep op de huisarts. Die kan een multidisciplinair team inschakelen van een opvangcentrum met ervaring. Psychologen en sociaal verpleegkundigen, vertrouwd met de AIDS-problematiek, kunnen samen met de leraar(s) instaan voor een menselijke en zeer discrete begeleiding.

Het kind stelt zich vragen. Wat met zijn toekomst? Hoe leeft het hier naartoe? Heeft het angst? Met wie kan het kind erover praten? Wil het dat? Wat wil het in zijn leven? Je kan deze vragen door de bril van het kind bekijken en samen met hem erover praten. Wat betekent het voor dit kind als het zich enerzijds veilig voelt bij zijn moeder en anderzijds weet dat het van haar AIDS gekregen heeft? Denkt het aan de dood? Het is goed stil te staan bij deze vragen en je in te leven in de gevoelswereld van het kind. Een handleiding bestaat helaas niet maar eerlijk zijn tegenover het kind is heel belangrijk. Ook al is dit niet altijd even makkelijk. Zeggen dat het AIDS heeft is eigenlijk zeggen dat het dood gaat. ■

• Dit artikel is gebaseerd op het eindwerk «Kind en AIDS» van Geertrui Corluy en Ann Van Engelgem - Sint-Thomas Pedagogische Hogeschool - onderwijsersopleiding - Nieuwland 198 - 1000 Brussel - ☎ 02-512 32 59.

• Lesstructuur AIDS (1988) - AKO / Onderwijscentrum - Pacificatiestraat 34 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-248 06 98 - 250 fr. - overschrijven op reknr. 001-0681840-06 van AKO

• Aids en de school - studiedag over de effectiviteit van aidspreventieprogramma's voor scholieren - woensdag 19 januari - Centra voor Geboorteregeling en Seksuele Opvoeding (CGSO) - secretariaat Koning Albertlaan 167 - 9000 Gent - ☎ 09-221 07 22 - fax 09-220 84 06

• Aidstelefoon Vlaanderen - ☎ 078-15 15 15

Van een vechtpartijtje op de speelplaats krijg je geen AIDS.

van school geweerd worden.

Dat wij zowat het wereldrecord aantal zittenblijvers hebben, weet u ondertussen al. *The European* schrijft zelfs dat «in België zittenblijven de traditionele techniek is

STRATEGIE

geworden om leerlingen met leerproblemen aan te pakken.» Een kwalijke reputatie. De Vlaamse Onderwijsraad formuleert een dringend advies aan overheid, leerkrachten en scholen om de kwaal te bestrijden. Toch zullen velen het naast zich neerleggen. Hoe komt dat?

«Zittenblijven is niet altijd negatief», zeggen veel leerkrachten dan. En daarmee is de kous af. En ze hebben voor een deel gelijk. Dat blijkt o.a. uit een niet-gepubliceerde studie van *Peeters* en *Van Damme* (KUL). Zij tonen aan dat de helft van de zittenblijvers uiteindelijk toch succesvol eindigen. Maar voor de andere helft is dat dus niet het geval. De vraag blijft dan of zittenblijven de beste oplossing is, ook vanuit psychologisch en pedagogisch standpunt. En waarom nu net wij de absolute recordhouders zijn.

Het record

Volgens de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR) doen bij ons minstens 12 % van de leerlingen één jaar over in het basisonderwijs en moeten ongeveer 35 % van de leerlingen één of meer jaren blijven zitten in het secundair onderwijs. Van zulke cijfers valt Europa achterover.

In Denemarken, Griekenland en Engeland is zittenblijven onbestaande. Italië en Duitsland halen amper 1 %. Frankrijk, Spanje en Luxemburg komen aan 6 %. Het OESO-rapport wijst o.a. ook op de economische gevolgen van het verschijnsel. Het Departement Onderwijs rekende uit dat zittenblijven in Vlaanderen een meerkost betekent van zes miljard per jaar (882 miljoen voor het basisonderwijs en 5275 miljoen voor het secundair). Daarin zijn alleen de werkingstoelagen en de loonkost van de leraars verrekend.

Met die cijfers wil de VLOR niet het onderwijs met de vinger wijzen. Men vraagt zich wel af of we die bedragen niet beter zouden investeren in strategieën om zittenblijven te voorkomen.

moelijk heeft om te volgen wordt weinig geholpen. De leerstof staat centraal. Bovendien beschouwen scholen dikwijls een groot aantal zittenblijvers nog als positief voor de kwaliteit van hun school. Ze selecteren er op los en wie moet afhaken heeft pech gehad. Goede resultaten halen met de overblijvers is dan ook niet meer zo moeilijk.

Zittenblijven heeft dus niet alleen te maken met de geschiktheid van de leerling maar ook met de drempels die de school opwerpt. Een school met veel zittenblijvers selecteert de zwakkeren uit in plaats van zich voor hen verantwoordelijk te voelen.

Volgens de VLOR ligt de oplossing in «beter voorkomen dan genezen». Een preventieve aanpak dus in plaats van de hakbijl op het einde van elk schooljaar. Daarvoor moeten de signalen van een leerling met moeilijkheden zo snel mogelijk worden opgevangen. Die signalen merken de leer-

«In België is zittenblijven de traditionele techniek geworden om leerlingen met leerproblemen aan te pakken.» (*The European*)

De aanval op het wete

Halo-effect

Zittenblijven kan uiteenlopende oorzaken hebben: intellectuele beperkingen, achterstand in schoolse vaardigheid of kennis van de basisleerstof, gebrekkige motivatie, faalangst, ondoelmatig leer-taakgedrag of problemen met leertaken, negatief zelfbeeld, socio-culturele kwetsbaarheid, te hoge of te lage verwachtingen en in toenemende mate de invloed van minder gunstige gezinssituaties. Het sociaal milieu speelt een grote rol. Veruit het grootste deel (70 %) van de kinderen met leerproblemen komt uit lagere sociale milieus. Hun schoolloopbaan verloopt in toenemende mate negatief. Kinderen die aanvankelijk goed scoren op schoolrijpheid, intelligentie enz. zullen toch meer leerproblemen krijgen en moeten blijven zitten als ze uit een lager milieu komen. Zij zijn maatschappelijk kwetsbaarder. De culturele verschillen tussen de leerkracht en de leerlingen zijn te groot. Daardoor ontstaat er een minder persoonlijke band en zijn die kinderen minder voor schooltaken gemotiveerd. Leerkrachten zijn daarbij ook dikwijls het slachtoffer van het halo-effect (zie ook SIGNAAL p.23) waardoor zwakke leerlingen steeds zwakker gaan presteren en veelbelovende leerlingen meer kansen krijgen.

Hakbijl

Volgens de VLOR springt men in veel scholen niet erg zorgzaam om met de leerlingen. Wie het

krachten nu wel vaak op maar in ons huidig schoolsysteem beschikken ze niet altijd over de infrastructuur of de instrumenten om daadwerkelijk aan preventie te doen.

Dezelfde beek

De kwaal is bekend maar hoe voorkom je ze? De VLOR wil het probleem positief formuleren. De vraag luidt dan: hoe garanderen we elke leerling een normaal verloop van zijn schoolloopbaan waarbij hij zoveel mogelijk profijt haalt uit het onderwijsaanbod.

De leerkrachten spelen een cruciale rol. Goede leerkrachten kunnen differentiëren. Niet iedereen moet op hetzelfde ogenblik op dezelfde manier over dezelfde beek. Er zijn verschillende vormen om de leerstof aan te brengen en te toetsen. Individualiseren betekent ook dat elke leerkracht de nodige aandacht kan opbrengen voor de persoonlijkheid en de achtergrond van elke leerling. Recent onderzoek wijst uit dat het Vlaams onderwijs vooral in dat bedje ziek is. De leerkrachten werken wel hard maar hebben weinig aandacht voor de individuele leerling.

De nieuwe eindtermen geven alvast de mogelijkheid om duidelijk te maken wat de basisleerstof is. Wie die beheerst moet slagen.

Risicogroepen

Elke graad verdient specifieke aandacht. Zo

moeten **risico-kleuters** sneller worden opgespoord. Maar de kleuterschool moet vooral een rijk milieu creëren met veel ontwikkelingskansen voor elk kind.

Het eerste leerjaar is cruciaal: de helft van de zittenblijvers in het lager onderwijs blijft daar hangen. Vooral technisch lezen en spellen moeten sterk gemedieerd worden. Die vaardigheden bepalen (meer dan rekenen) de latere deelname aan hogere leerprocessen.

Ook in de derde graad basisonderwijs zit een specifieke risicogroep: de potentiële zittenblijvers die men toch maar laat overgaan omdat men zittenblijven voor deze «oudere» leerlingen niet meer heilzaam vindt. Zij sneuvelen

dan in het secundair onderwijs. Ook hier is aangepaste remediëring en differentiatie van groot belang.

In het secundair onderwijs valt nog een hele weg af te leggen eer de vakleerkrachten hun leerstof gedifferentieerd kunnen aanbrenge en toetsen. Het is van het grootste belang dat zij de minimumeisen aan de leerlingen kenbaar maken.

project in de school formuleert een duidelijke doelstelling: zoveel procent daling van de zittenblijvers binnen zoveel tijd, zonder kwaliteitsvermindering. De directie zou daarvoor het bewustwordingsproces op gang moeten trekken en ook bereid zijn structurele maatregelen te treffen: beter geïntegreerde taakleraren in het basisonderwijs bijvoorbeeld en een ernstige herwaardering van de klasseraden in het secundair onderwijs.

Afhaken

Ten slotte stelt de VLOR voor dat ook bij de lerarenopleiding meer aandacht gaat naar het leren voorkomen en verhelpen van leerproblemen. De overheid zou bovendien een financieringssysteem kunnen uitwerken dat het zittenblijven niet meer beloont, zoals nu het geval is.

Waarschijnlijk hebben er tijdens het lezen van dit artikel al veel lezers afgehaakt die er ondanks alles toch van overtuigd zijn dat zittenblijven nog niet zo slecht is en dat het ook positieve resultaten kan hebben. Dat is ook zo. Het bij ons algemeen verspreide vooroordeel van het positief rendement van zittenblijven is dan waarschijnlijk ook het grootste probleem. Maar de gigantische middelen die er nu in kruipen met alle psychologische, pedagogische en sociale gevolgen voor leerlingen én leraars én scholen kunnen waarschijnlijk beter benut worden. Tot nu van het algemeen en van elk individu in het bijzonder. ■

Stoppen we al die energie niet beter in voorkomen dan genezen?

Idrecord zittenblijven

Daarbij moeten zij veel meer leerlinggericht dan leerstofgericht leren werken en oog hebben voor psychologische, sociale en fysieke verschillen tussen leerlingen. In elk vak verdient de studiemethode («leren leren») extra aandacht.

Niets aan te doen

Niet alleen de leerkrachten kunnen de zaak positief sturen. Ook de school als organisatie speelt een grote rol. Elke school zou bewust een strategie moeten uitdokteren om het zittenblijven in de eigen school te reduceren. Dat kan alleen als er een globale visie is, een schoolwerkplan en een collegiale groepsgeest. Het hele schoolteam moet immers differentiërende en individualiserende werkvormen leren hanteren. Ze moeten daar ook bereid toe zijn. Vooral de schoolcultuur bepaalt de algemene houding tegenover maatschappelijk kwetsbare leerlingen. Alle leerkrachten zouden bijvoorbeeld extra aandacht moeten besteden aan leerlingen met een laag zelfwaardegevoel en een negatief zelfbeeld. Alle leerlingen hebben een minimum aan positieve ervaringen nodig om zich goed te voelen in de school, om plezier en zelfrespect te ontfangen aan schoolse activiteiten. Momenteel ziet men zittenblijven te veel als vanzelfsprekend en reageert men te dikwijls «dat we er toch niets aan kunnen doen». Ook een lagere drempel en meer concrete samenwerking met alle ouders kan veel onheil voorkomen. Een positief

In de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR) zijn alle geledingen van het onderwijs vertegenwoordigd. Het volledig advies «Zittenblijven in het basisonderwijs en in het secundair onderwijs» is gebundeld in Cahier 5 - 38 blz. - 100 fr. - Cahier 3 bevat de studie van Jan Van Damme «Over het aantal jongeren met vertraging in ons onderwijs» die het advies voorbereidde - 64 blz. - 150 fr. - U kunt beide cahiers bestellen bij de VLOR - Jozef II-straat 68 - 1040 Brussel - ☎ 02-231 00 17 - fax 02-230 69 70.

U moet niet blijven zitten met uw reacties op dit artikel. KLASSE verzamelt ze en speelt ze door aan de VLOR.

Buren klagen over de fietsen tegen hun gevel. Er ligt te veel rommel op de stoep. De chauffeur van de schoolbus noemt uw leerlingen «varkens». Ouders klagen over diefstal of vandalisme. De schoolrekeningen roepen vragen op. Er zijn klachten over een leraar, rapporten, schoolreizen, middagmalen, toezicht, het peil van de school... Er is altijd wel iemand die te klagen heeft. Maar hoe springt uw school met die klachten om? De 71 denktanks moesten een systeem bedenken om die externe klachten te verzamelen, te evalueren en op basis daarvan tot actie te komen. Voor alle duidelijkheid: het gaat om externe klachten (ouders, burens enz.), niet over klachten van het eigen personeel. De jury heeft zes stappen geselecteerd die eigenlijk in elke aanpak van klachten op school zouden moeten voorkomen.

Klachten over de school

71 secundaire scholen uit heel Vlaanderen nemen deel aan de wedstrijd Laureaat Schoolmanagement '94 van de Vlerick School voor Management. Zij hebben

WEDSTRIJD

teams van vijf personen gevormd en buigen zich elke maand over een nieuw concreet probleem. De eerste opdracht luidde: hoe gaat uw school om met externe klachten? Hoezo, klachten?

1. Eigen zwakte kennen

De eerste stap is een analyse maken van de huidige situatie. Hoe gaat uw school op dit ogenblik om met klachten? Wat doet uw school om klachten op te vangen, te verwerken, op te lossen en in de toekomst te vermijden? Waar liggen de sterke en de zwakte punten in uw werkwijze? Uit de antwoorden van de scholen blijkt dat het voor de meeste moeilijk is om de bestaande situatie kritisch te bekijken: 60 % van de scholen maken wel een sterkte-analyse maar verzwijgen waar ze zwak in zijn. Nochtans getuigt het pas van gezond inzicht als u ook uw zwakte punten erkent. Geen enkele school is perfect. Iedereen leert voortdurend bij maar daarvoor moet u kritisch afstand kunnen nemen van de huidige situatie.

2. Er zijn soorten klachten

Niet elke klacht is van dezelfde aard. Het is belangrijk dat u nagaat om welk soort klacht het telkens gaat. Elke school hanteert daarbij blijkbaar eigen criteria. Sommige scholen maken een onderscheid naargelang de bron van de klacht (ouders, verwanten van de school, officiële instanties, derden). Anderen onderscheiden de aard van de klacht (materieel, organisatorisch, relationeel enz.) of de manier (directe klachten zoals ouders die bellen en indirecte klachten zoals geruchten in het dorp). Het onderbrengen van klachten in een aantal bruikbare categorieën is zeker zinvol. Maar zo'n indeling wordt pas interessant als daar ook mee gewerkt wordt bij de afhandeling van de klachten. Anders heeft het weinig effect. En dat vergeten sommige scholen. Een mogelijke aanpak is bijvoorbeeld de volgende. Een school verdeelt de klachten in pedagogische (aanpak van leerkrachten, studiebegeleiding, gedrag van de leerlingen), organisatorische (infrastructuur, afhalen van rapporten, maaltijden)

en gedrag van de leerlingen buiten de school. Maar ze verbindt aan die indeling ook een manier van opvolging van klachten. Pedagogische klachten worden bijvoorbeeld door de directie opgevangen en samen met de titularis of coördinator behandeld. Organisatorische klachten worden op een adviesraad besproken. Klachten over leerlingen buiten de school worden door directie, leerkrachten en secretariaat aangepakt.

Wat de meeste scholen in hun aanpak echter vergeten hebben is dat niet alle klachten even belangrijk zijn. Kortom, ze vergeten in hun analyse prioriteiten toe te kennen aan de klachten. Het is wellicht niet mogelijk op alle klachten in te gaan. Het is wel noodzakelijk alle klachten te behandelen die de school belangrijk vindt.

Sommige klachten moeten onmiddellijk beantwoord worden en krijgen automatisch voorrang op de andere klachten. Heel belangrijke klachten (rond het imago van de school, drugs, vandalisme) komen altijd bij de directie terecht. Andere klachten kunnen door het personeel zelf worden opgevangen.

Bij bepaalde belangrijke klachten wordt, na het aanpakken van het probleem, nog herhaaldelijk contact opgenomen met de aanbrenner van de klacht. Voor andere klachten gebeurt dit niet. Uit alle voorbeelden blijkt het belang van een goede indeling van klachten. Maar nog belangrijker is dus dat aan die indeling een aanpak wordt verbonden en dat er prioriteiten worden vastgelegd.

3. Zelf klachten zoeken

Sommige scholen «horen geen klachten, dus zijn er geen klachten». Uiteraard zijn er wel klachten maar mensen moeten altijd een drempel overwinnen om die klachten ook te melden. Openstaan voor de buitenwereld is een belangrijke eigenschap voor een school.

Een school kan nog een stap verder gaan en zelf op zoek gaan naar nuttige informatie. Op die manier kan ze beter voeling houden met wat er leeft bij de externen en kan ze vlugger inspelen op hun vragen en behoeften.

Dit brengt ons uiteindelijk bij preventief werken. Het ultieme doel is immers niet klachten behandelen maar vermijden dat bepaalde klachten kunnen ontstaan.

Het is fout te denken dat zich openstellen voor klachten als negatief wordt ervaren door de externen, als een teken van zwakte. Mensen zullen het juist appreciëren wanneer rekening wordt gehouden met hun behoeften. Veel scholen melden dat een goede klachtenbehandeling een belangrijke factor is voor het imago van de school. Klachten zijn een kostbare feedback. De school krijgt gratis informatie over het eigen functioneren. Dit is heel kostbare informatie omdat het de school in staat stelt een en ander aan te passen.

Dat betekent niet dat de school blindelings aan elke klacht moet tegemoet komen. Maar u moet de problemen wel kennen.

Daarom is het beter om zelf gericht informatie te zoeken dan een afwachtende houding aan te nemen. Hoe kan dat gebeuren?

- Door (in)formele contacten met derden (buschauffeurs, zelfstandigen, buurtcomités, recepties enz.).
- Door gesprekken met officiële instanties (politie, gemeente enz.).

- Door direct contact met de ouders (oudercomité, een verantwoordelijke aanduiden die gesprekken voert met ouders die hun kinderen komen afhalen, op een ouderavond expliciet naar problemen vragen enz.).
- Door enquêtes (bij ouders uit de buurt die hun kinderen niet naar uw school sturen, bij ouders van leerlingen die van school veranderen, bij de buurtbewoners, bij oud-leerlingen, bij klanten van praktijklessen enz.).
- Door contact met andere scholen (zeker die waar de meeste leerlingen van komen of naartoe gaan).
- Door gesprekken met instanties die verbonden zijn met de school (oud-leerlingenbond, participatieraad, lokale raad enz.).

4. Wie behandelt ze?

Het gebeurt dikwijls dat men in een school zoveel mogelijk klachten doorstuurt naar de directie. Het is inderdaad belangrijk dat de directie weet met wat voor problemen de school te kampen heeft. Het gevaar bestaat hier echter dat men de directie laat opdraaien voor alle problemen terwijl heel wat klachten ook door andere mensen kunnen verwerkt worden.

Bepaalde personen zijn dan verantwoordelijk voor bepaalde soorten van klachten. In de praktijk kan dit bijvoorbeeld als volgt gebeuren:

- de directie houdt zich bezig met klachten rond vandalisme, geweld, intimidatie, drugs, conflicten tussen leerkrachten en leerlingen/ouders, sterk afwijkend gedrag;
- de administratie is verantwoordelijk voor klachten die verband houden met de organisatie, informatie naar de ouders toe, middagmalen, schoolrekeningen;
- de klasseraad legt zich toe op klachten rond de globale eindbeoordeling, afwijkend gedrag, het functioneren van de klasgroep;
- de klasleraar vangt klachten op die betrekking hebben op de onderlinge verhouding tussen leerlingen en kleine problemen tussen de vakleraar en de ouders;
- de vakleraar tenslotte houdt zich bezig met alle specifieke vakproblemen.

Uiteindelijk moeten wel alle klachten gecentraliseerd worden. Daar hebben de meeste scholen trouwens wel aan gedacht.

Sommige scholen zien de oplossing in het aanstellen van een ombudsman die alle klachten verzamelt. Het aanleggen van een klachtenboek is een ander idee dat regelmatig wordt voorgesteld. Indien men later ook de oplossingen erbij vermeldt, kan men dit boek gebruiken bij het zoeken naar oplossingen voor gelijkaardige problemen. Door het bijeenbrengen van de informatie krijgt men een beter overzicht van de klachten. Indien zeer veel dezelfde klachten binnenkomen, kan bijvoorbeeld besloten worden een element van de schoolorganisatie of het beleid te veranderen. Of indien het probleem niet direct te verhelpen is, kan men beslissen de aanbrengrers van de klacht uitgebreid te informeren.

5. Doe er iets aan

Het is belangrijk voor een school om verschillende sporen voor acties te voorzien. Het is niet zinvol één enkele persoon aan te wijzen die alle acties moet ondernemen. Het is niet mogelijk dat één persoon het meest geschikt is om ALLE ver-

schillende problemen op te lossen. Zo kan bijvoorbeeld de directie het best geplaatst zijn om een drugprobleem aan te pakken terwijl de vakleraar veel beter zal kunnen ingrijpen bij vakspecifieke problemen.

Een aantal scholen stellen dat zij, in de mate van het mogelijke, proberen de aanbrengrer van de klacht en de betrokkene («de beklagde») met elkaar in contact te brengen. Op die manier kan het probleem rechtstreeks tussen beide partijen worden opgelost en dienen de boodschappen niet via een derde te worden overgebracht.

Een heel belangrijk aspect dat slechts door een aantal scholen wordt aangehaald, is de opvolging. Het is niet voldoende een klacht op te lossen. Er moet nadien ook nagegaan worden of de oplossing voldeed. Is de aanbrengrer van de klacht tevreden met de oplossing of moeten er bijkomende acties ondernomen worden?

Het kan ook nuttig zijn dit op langere termijn te doen. Eén van de scholen stelt voor om de burenen na twee jaar nog eens te bevragen. Op die manier kan men zien of een aantal klachten opnieuw opduiken ofwel of er eventueel nieuwe klachten naar boven komen.

6. Informeer de klager

Het is niet voldoende een oplossing uit te werken voor het probleem, de externe klant moet hiervan ook op de hoogte gebracht worden. Het is belangrijk de aanbrengrer van de klacht te informeren over de oplossing die u gevonden hebt voor het probleem (of de oplossing die u aan het uitwerken bent).

Naargelang de aard van de klacht kan het zinvol zijn de externe klant te betrekken bij het uitwerken van een oplossing. Indien de politie bijvoorbeeld problemen heeft met de verkeersveiligheid rond de school, kan de school samen met de politie naar een oplossing zoeken.

Het komt ook voor dat een bepaald probleem niet onmiddellijk kan opgelost worden. Laat in dit geval zeker weten aan de externe klant dat er aan het probleem gewerkt wordt en geef enige uitleg waarom er niet direct een oplossing kan gevonden worden. ■

Wij volgen de wedstrijd Laureaat Schoolmanagement op de voet. Tenslotte kan elke school iets opsteken van de aangebrachte ideeën die door de Vlerick School voor Management professioneel worden begeleid. Op 26 maart komen de tien best geselecteerde scholen naar de finale.

Het is niet voldoende een klacht op te lossen.

Wie krijgt bij u de klachten op zijn rug geduwd?

In het onderwijs is het nooit windstil. Dat ervaart u waarschijnlijk elke dag. En het is dikwijls niet duidelijk uit welke hoek de wind waait. Soms blijft daardoor de leraar voor zijn klas in de kou staan. Toch stáát hij er. In weer en wind. Elke dag opnieuw. Daar wil KLASSE oog voor hebben. Wellicht zullen sommigen het geldverspilling vinden om

De nieuwe Klasse gratis

COMMUNICATIE

dit blad voortaan aan alle leden van het onderwijzend personeel te sturen. «Geef ons liever wat meer opslag», is de verzuchting dan. De achtergrond van het initiatief in vogelvucht.

KLASSE gaat nu de vijfde jaargang in. Er werden tot nu toe telkens twee exemplaren gestuurd naar elke school. Voor grote scholen, wijk scholen enz. was de doorstroming van het blad een probleem. En het is net de bedoeling van het Departement Onderwijs om op een open manier te communiceren met élk personeelslid. Uit een enquête bij 1000 leerkrachten bleek vorig jaar dat 93 % het een goed idee vond om KLASSE aan alle leerkrachten gratis te bezorgen. Wie bezwaren had zei meestal dat hij er best zelf wel voor wilde betalen of dat het voor zijn collega's geldverspilling zou zijn «omdat die toch in niets geïnteresseerd zijn».

De kostprijs

Dit blad kost minder dan een postzegel. Geef toe dat u een handvol postzegels per jaar geen loonsverhoging zou noemen. Bovendien heeft het initiatief géén weerslag op de begroting. We zijn immers op zoek gegaan naar andere begrotings-

posten binnen de eigen administratie waar nog op kon bespaard worden. Dat is een kwestie van wat we belangrijk vinden: directe communicatie met wie het onderwijs in Vlaanderen elke dag opnieuw wáár maakt. En dat bent u.

Uit welke hoek?

KLASSE wordt gemaakt door een autonome redactie die op eigen wieken drijft. Daar stáán zowel de onderwijsminister als het Departement Onderwijs zeer sterk op. Dit blad neemt de onderwijsmensen au serieux. U zult merken dat we de problemen niet uit de weg gaan. Tenslotte weet u beter dan wie ook waar het schoentje knelt. De aanpak is objectief, kritisch en realistisch. Bovendien overschrijdt het blad de grenzen tussen netten en niveaus. En er leeft zoveel in de onderwijswereld waar te weinig mensen weet van hebben. Van een betere communicatie kan ook het onderwijs zelf alleen maar beter worden.

Opzeggen kan

Het zou een onmogelijke en zinloze opdracht zijn om opnieuw een bestand van 150.000 adressen aan te leggen. Daarom gebruiken we het bestaande bestand van de weddedienst. Fouten in het adres of adreswijzigingen moet u dus niet aan KLASSE melden maar aan de administratie die uw wedde regelt.

Wie het blad niet meer wenst te ontvangen (of bijvoorbeeld twee nummers in zijn gezin ontvangt) stuurt gewoon het kaartje terug dat u elders in dit blad vindt.

In het andere geval blijft KLASSE vanaf nu elke maand trouw in de bus vallen. En de dialoog staat open. U kent het adres.

Komen voor een gratis abonnement in aanmerking: administratief personeel, onderwijzend personeel, bestuurspersoneel, P.M.S.-personeel, wetenschappelijk personeel, opvoedend hulppersoneel, paramedisch personeel, stagiairs Nationale Opvoeding, tijdelijken in een vacant ambt voor lange duur, tijdelijken in een vacant ambt, gemeenschapsinspectie en pedagogisch adviseurs.

Alle andere geïnteresseerden kunnen voor 300 fr. een persoonlijk abonnement nemen. ■

In weer en wind op eigen wieken. Net als u.

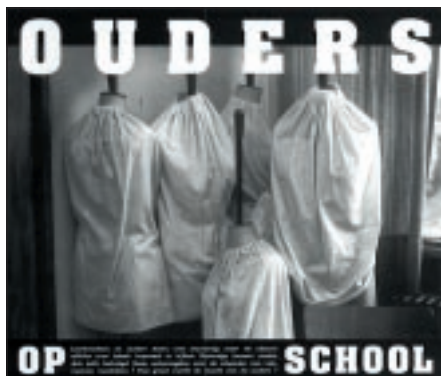
Dit is het eerste nummer van de vijfde jaargang van **KLASSE**. We krijgen nog dikwijls telefoontjes om vorige dossiers op te sturen. Spijtig genoeg is elk nummer volledig uitverkocht. Maar voor alle nieuwe lezers is er nu een extra-service. Een overzicht van veertig **KLASSE**-dossiers én een manier om er een kopie van te krijgen.

Uitverkocht

Eerste jaargang (1990)

1. Zittenblijven in Vlaanderen.
2. Burn-out bij leerkrachten.
3. Prognoses. Leerlingentabellen tot 2000.
4. Plannen voor een nieuwe inspectie.
5. Efficiënte reclame voor de eigen school.
6. Het management van schooldirecteurs.
7. De prijs van ons onderwijs.
8. School zonder grenzen, de internationale dimensie van ons onderwijs.
9. Computers op school (1).
10. Computers op school (2).

Tweede jaargang (1991)

11. Kleur in de klas. Migranten in het onderwijs.
12. Onderwijs en onderneming.
13. Inspraak van ouders op school.
14. De tijdsdruk. Hoe zwaar weegt de week van de leraar?
15. Gewikt en gewogen. Wat vinden leraars

- van hun job?
16. Vrije tijd, ook een kwestie van opvoeding.
17. De nieuwe stijl van het Departement Onderwijs.
18. De nieuwe lerarenopleiding.
19. (De)motivatie. Waarom geeft u les?
20. Het bord voor de kop. Probleemgedrag op school.

Derde jaargang (1992)

21. Met de dood in het hart. Omgaan met verdriet in de klas.
22. Schoolbank, werkbank. Rechten van de scholier.
23. Vrouwen op school.
24. De kwaliteit van ons onderwijs. Het OESO-rapport.
25. Wat we zelf doen, doen we beter. De autonome school.
26. De knelpunten van ons onderwijs.

27. De bomen van Van den Bossche. De visie van de onderwijsminister.
28. Het profiel van schooldirecteurs in Vlaanderen.
29. Lessen voor leraars. Navorming aan herziening toe.
30. Verstand aan de kant. Hoogbegaafde leerlingen.

Vierde jaargang (1993)

31. De leraar voor de spiegel.
32. Doorgelicht! De nieuwe inspectie.
33. Schoolmoeheid bij leerlingen.
34. De eindtermen.
35. Pestkoppen op school.
36. Het recept voor een goede school.
37. Faalangst bij leerlingen.
38. Aanzien werd afzien. Herwaardering van de leerkracht.
39. Nieuwe dokters voor zieke leraars.
40. Drugs op school.

Wie een kopie wil van één van deze dossiers (± 10 blz.) stuurt ons onderstaande bonnet terug. U betaalt nadien met het overschrijvingsformulier dat we bij de zending stoppen 50 fr. per dossier.

Maar u kunt natuurlijk ook in de eigen school op zoek gaan naar de vorige nummers. Hopelijk heeft iemand die daar bijgehouden.

Ik ontvang graag een kopie van het dossier uit **KLASSE** nr. ....

Ik betaal 50 fr. per dossier met het overschrijvingsformulier dat u bij de zending stopt.

NAAM: .....

ADRES: .....

Terugsturen naar **KLASSE** (dossier) - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel.

Telefoneren kan ook op ☎ 02-211 46 58.

Afgiftkantoor 8500 Kortrijk 1
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs - Redactiesecretariaat KLASSE
Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

TIJDSCHRIFT

verschijnt maandelijks (behalve in juli en augustus)

Als het tij verloopt
moet men de bakens verzetten.

klasse
Gelukkig Nieuwjaar.

België - Belgique	
PB	
8500 KORTRIJK 1	
4	281